

Bidrar Aquaculture Stewardship Council til å fremme økt bærekraftighet hos norsk oppdrett?

Casestudie: Grieg Seafood Finnmarks implementeringsprosess av ASC laksestandard

—
Ola Gunder Anker-Henriksen

Masteroppgave i fiskeriforvaltning 15 august 2015

Forord

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle som har hjulpet meg med å gjennomføre dette prosjektet. Jeg ønsker spesielt å takke de ansatte i Grieg Seafood Finnmark som har tatt seg tid til å være respondenter for mine intervjuer. Jeg vil også takke min kontaktperson i selskapet, Randi Rydland. Samt representanten fra Det Norske Veritas som tok seg tid til å bli intervjuet. Jeg vil også takke min veileder Jahn Petter Johnsen for hjelp og støtte gjennom hele prosessen.

Mor, far, søster og bror fortjener også en stor takk for deres hjelp, støtte og oppmuntring gjennom studieløpet mitt. Sist, men ikke minst vil jeg takke min samboer Maria Bentzen for å holde ut med meg gjennom oppgaveskrivingen.

Ola Gunder Anker-Henriksen

Tromsø, August 2015

Sammendrag

Bærekraftig utvikling for norsk oppdrettsnæring er nødvendig for å løse dagens og fremtidens utfordringer, for eksempel, miljøvennlighet, rømning og fiskehelse. Den globale befolkningsveksten og deres konsumvaner gir indikasjoner på at verdens matproduksjon må økes. Oppdrettsnæringen kan være med på imøtekomme fremtidens matetterspørsel. For å kunne oppnå dette må det jobbes for en bærekraftig utvikling av oppdrettsnæringen. Et verktøy for å fremme økt bærekraftighet hos lakseoppdrett er implementeringen av frivillige standarder som, for eksempel, Aquaculture Stewardship Council (ASC) Salmon Standard.

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie av hvordan ASC-laksestandard kan bidra til økt bærekraftighet hos norske lakseoppdrettere. Oppgaven tar utgangspunkt i case-selskapet Grieg Seafood Finnmark og deres ASC-implementeringsprosess. Gjennom deltagende observasjon i selskapets ASC-sertifiseringsarbeid og intervjuer har data blitt innsamlet. En litteraturgjennomgang av tema har blitt gjennomført for å belyse problemstillingen ytterligere.

Jeg har anvendt en samhandlingstabell for å analysere forholdene som styrer mulighetene for samhandling, og faktorer som virker inn på motivasjonen til samhandling i Grieg Seafood Finnmarks ASC-implementeringsarbeid. Dette ble gjort for å belyse oppgavens problemstilling.

Funnene tilsier at Grieg Seafood Finnmark implementerer ASC-laksestandard på bakgrunn av flere faktorer. Noen av disse faktorene er et bedret omdømme, verdiskapning, fornying og forbedring av virksomheten.

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Sammendrag	II
Innholdsfortegnelse	III
Akronymer og abbreviasjoner	V
1 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	1
1.2 Oppgavens mål og avgrensninger.....	2
1.3 Case beskrivelse	2
1.4 De undersøkte parter.....	3
1.4.1 Grieg Seafood.....	3
1.4.2 ASC	7
1.4.3 Sertifiserer, CAB	8
2 Samhandlingsteori.....	9
2.1.1 Rammebetingelser	10
2.1.2 Indre samhandlingsbetingelser	12
2.1.3 Den analytiske modell	14
3 Metode.....	15
3.1 Forskningsspørsmålet definerer	16
3.1.1 Forberedelsen	17
3.1.2 Datainnsamling.....	18
3.1.3 Dataanalyse	18
3.2 Forskningsdesign og casestudie.....	18
3.2.1 Case	19
3.3 Tidligere forskning og temaorientering	20
3.4 Datainnsamling	22
3.4.1 Utvalgsstørrelse, utvalgsstrategi og rekruttering.....	22
3.5 Individuelle dybde intervjuer.....	23
3.5.1 Intervjuguide	24
3.5.2 Gjennomføring	24
3.6 Observasjon	25
3.6.1 Deltagende observasjon.....	26
3.7 Etske retningslinjer	27
3.7.1 Anonymisering, konfidensialitet og informert samtykke.....	27
3.8 Forskningens kvalitet.....	27
3.8.1 Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse	28
4 Dagens situasjon.....	29

4.1	Global matproduksjon, etterspørsel og fremtid	29
4.1.1	Akvakultur	30
4.1.2	Lakseoppdrett	31
4.1.3	Lakseoppdrett og dens problematikk	32
4.2	Temaoversikt: Standarder, miljømerker og bærekraftighet	32
4.2.1	Frivillige standarder	33
4.2.2	Miljømerkets kraft	33
4.2.3	Grønnvasking	35
4.2.4	Bærekraftighet	35
4.2.5	ASC-standard bærekraftig eller Grønnvasking?	37
5	Samhandling hos Grieg Seafood Finnmark	39
5.1	Griegs mulighetsstruktur	39
5.1.1	Lokalisering i tid og rom	39
5.1.2	Ressursfordeling	40
5.1.3	Reguleringer	41
5.2	Griegs motiveringsgrunnlag	42
5.2.1	Symbolutvikling	43
5.2.2	Kunnskapsproduksjon	44
5.2.3	Normdanning	46
5.3	Griegs strukturelle ordninger	47
5.3.1	Kommunikasjon	48
5.3.2	Koordinering	49
5.3.3	Kontroll	50
5.4	Griegs handlingspremisser	51
5.4.1	Legitimering	51
5.4.2	Likedanning	53
5.4.3	Identitetsskaping	53
6	Diskusjon	55
6.1	Blir Grieg Seafood Finnmarks lokaliteter mer bærekraftig?	55
6.1.1	Fra merdkanten til kontoret	57
6.1.2	Fra rykte til renommé	59
6.1.3	En beskyttelse	61
7	Avslutning	63
7.1	Videre forskning	64
8	Referanser	65
9	Vedlegg: Intervjuguide	71

Akronymer og abbreviasjoner

ASC	Aquaculture Stewardship Council
ASI	Accreditation Service International
BAP	Best Aquaculture Practice
BC	British Colombia
CAB	Confomity Assessment Body
DNV	Det Norske Veritas
FAO	Food and Agriculture Organsization
FLO	Fairtrade Labelling Organization
FN	Forente Nasjoner (United Nation)
FSC	Forest Stewardship Council
GLOBALG.A.P	Global Good Agriculture Practice
GSFF	Grieg Seafood Finnmark
GSI	Gobal Salmon Initiative
GWE	Gutted Weight Equivalents (Ferdigslaktet vekt)
HR	Human Resources
IDH	The Dutch Sustainable Trade Initiative
IMR	Institutt for Marine Research (Havforskningsinstituttet)
IPCC	International Panel for Climate Change
ISEAL	International Social and Environmental Accreditation and Labeling Alliance
MSC	Marine Stewardship Council
NGO	Non-Governmental Organization
PR	Public Relation.
SSB	Statistisksentral byrå
WWF	World Wide Fund for Nature

1 Innledning

En økt global etterspørsel for animalske produkter har gjort akvakultur, som matprodusent, til ei næring med stor vekst. Den globale befolkningsveksten har fått mange nasjoner til å vurdere akvakultur som et av verktøyene som kan imøtekomme fremtidens generasjoners matbehov. I Norge har vi hatt en eksplosiv utvikling av lakseoppdrett de siste tiårene med visjoner om å øke produksjonen ytterligere over tid. Derimot har ikke utviklingen vært fri for utfordringer med hensyn til alt fra produksjonsproblemer til miljøutfordringer. Om disse uheldige hendelsene i pionerfasen av utviklingen har lagt grunnlaget for skepsis og kritikk fra samfunnet, kan diskuteres. Hendelsene kan tenkes at har motivert til utarbeidelsen av nye reguleringer og generelt regelverk fra statlig hold. Rammene for oppdrettsnæringa har således vært i konstant endring i forhold til den tilgjengelige kunnskapen og dens påvirkning. I den senere tid har det også blitt et større press utenfra for at oppdrettsselskaper skal være mer bærekraftige. Dette presset kommer både fra nærområdene selskapene opererer i, og fra det nasjonale og internasjonale samfunnet. Oppdrettsnæringa ønsker å imøtekomme dette presset ved, for eksempel bruk av *frivillige standarder*, som er et nytt sett med rammer for hvordan virksomheten skal driftes. De nye rammene skal fungere som retningslinjer til forbedring av fokusområdene: fiskehelse, dyrevelferd, matsikkerhet, kvalitetssikring, miljø og samfunnsansvar.

Grieg Seafood Finnmark er et av oppdrettsselskapene i Norge som tar i bruk utvalgte frivillige standarder for å nå selskapets ambisjoner for bærekraftighet. *Aquaculture Stewardship Council* (ASC) laksestandard er en av standardene som selskapet vil bruke for å nå sine ambisjoner. Grieg Seafood Finnmark sin avgjørelse om å implementere ASC-laksestandard ved to av sine oppdrettsanlegg, har gitt grunnlag for dette casestudiet.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Bidrar ASC-laksestandard til å fremme økt bærekraft hos norsk lakseoppdrett, eller er dette en symbolsk strategi for bedret renommé?

- *Hvilke bærekraftighetsområder blir forbedret av ASC-sertifisering for Grieg Seafood Finnmark?*
- *Hvorfor implementerer selskapet ASC-programmet?*
- *Hvordan tilpasser selskapet seg i forhold til ASC-programmet?*

1.2 Oppgavens mål og avgrensninger

Målet med oppgaven er å undersøke hvilke forandringer ASC-laksestandard gir selskapet, og om laksestandarden bidrar til en mer ansvarlig og bærekraftig virksomhet for Grieg Seafood Finnmark. Jeg vil belyse hvorfor selskapet implementerer ASC-laksestandard og hvordan selskapet forholder seg til ASC-laksestandard. Hovedfokuset vil være på samhandlingen i selskapet, og den påvirkningen ASC-laksestandard har på selskapet. Ved å fokusere på Grieg Seafood Finnmark sin samhandling i forhold til ASC-laksestandard, vil oppgaven kunne forklare noen sentrale aspekter ved implementeringen.

En interdisiplinær litteraturgjennomgang av temaet blir gjennomført for å skape oversikt. Slik utdypes dermed fremtidsaspekter, akvakultur, lakseoppdrett, frivillige standarder, miljømerker og ASC. Dette fungerer, sammen med teori og empiri, som tilleggsinformasjon for å besvare problemstillingen.

Gjennom aktiv deltagelse i Grieg Seafood Finnmarks implementeringsfase av ASC-laksestandard blir samhandlingen i selskapet observert. Jeg vil følge opp dette med en runde med semi-strukturerte intervjuer for å avdekke de deltagende partenes oppfatninger og forståelser av ASC-laksestandard.

Det teoretiske utgangspunktet i oppgaven vil være å se på hvordan *samhandlingen* i bedriften er. Bakgrunnen for dette valget er for å kunne forklare ulike muligheter og motivasjoner av sertifiseringsprosessen. En av begrensningene ved undersøkelsen som blir gjennomført er at den ikke går over lengre tid. På grunn av dette får en verken undersøkt hvordan samhandlingen forandrer seg eller hvordan ASC-laksestandard faktisk blir implementert i selskapet og ved lokalitetene. En annen begrensning er kunnskapsnivået angående ASC-laksestandard som intervjusubjektene har tilegnet seg. Dette er grunnet ASC-standardens tidlige fase. Intervjuene belyser forventninger og forståelse subjektene har til ASC-standard.

1.3 Case beskrivelse

Oppgaven er en kvalitativ studie av Grieg Seafood Finnmark (GSFF) sin implementering av ASC-laksestandard program. Programmets intensjon er å fremme ytterligere bærekraftighet i oppdrettsnæring, og å belønne de sertifiserte anleggene med bærekraftighetslogoen, ASC, som er anerkjent av bl.a. miljøorganisasjonen World Wide Fund for Nature (WWF).

GSFF har per dags dato ingen frivillige sertifiseringer, men holder på å bli GLOBAL G.A.P (Good Agriculture Practice) og ASC sertifisert). Mange av utfordringene ligger i *hvordan* selskapet skal implementere programmene på best mulig måte, slik at selskapet kan videreføre dens erfaringer utover i resten av konsernet.

Oppgaven omhandler ikke GLOBAL G.A.P, men det er relevant å benevne at selskapet tar for seg to standarder samtidig. Fokuset har blitt lagt på ASC på bakgrunn av at ASC-sertifisering er relativt nytt for selskapet, konsernet og næringa. GSFF skal være ”forsøkskanin” for konsernet. Også i denne sammenhengen er det interessant å undersøke implementeringsprosessen av ASC-laksestandard.

GSFF har vedtatt å få to lokaliteter ASC-sertifisert i første fase, men har likevel et overordnet mål om å få hele selskapet ASC-sertifisert i årene som følger. I første omgang er det oppdrettsanlegget på Sarnes i Nordkapp kommune og anlegget ved Bergneset i Alta kommune som prioriteres. Grieg Seafood Finnmark sin tilpasning av ASC-laksestandard.

1.4 De undersøkte parter

Masteroppgaven er bygget på to hovedaktører: oppdrettsselskapet *Grieg Seafood Finnmark AS* (GSFF), med produksjonssjef Randi Rydland som kontaktperson, og *Aquaculture Stewardship Councils* (ASC) sertifiseringsprogram for ansvarlig akvakulturdrift av lakseoppdrettere.

1.4.1 Grieg Seafood

I 1988 ble Grieg Seafood etablert. Fire år senere ble selskapet etablert som lakseoppdrettsselskap med virksomhet i Norge. Virksomheten i Nord-Norge ble utfisjonert til Fjord Seafood ASA i 2000, og virksomheten ble videre konsentrert i Rogaland fylke (Vestlandet). Året etter (2001) kjøpte Grieg Seafood selskapet Scandic Ltd, som i dag har navnet Grieg Seafood BC Ltd på Vancouver Island, Canada. I de følgende år fortsatte konsernet oppkjøp av selskaper i Norge, Canada og Storbritannia. Grieg Seafood kjøpte blant annet Volden Group AS (2006) i Finnmark, Target Marine Aquaculture Ltd i British Columbia (2007) og Hjaltland Seafarms AS i Lerwick på Shetlandsøyene (2007). Grieg Seafood ASA er et integrert norsk sjømatelskap med virksomhet innenfor lakseoppdrett og videreforedling. Konsernet består således av virksomheter i Finnmark, Rogaland, British

Columbia (Canada) og Shetland (Storbritannia) med hovedkontor i Bergen (Grieg Seafood ASA, 2007).

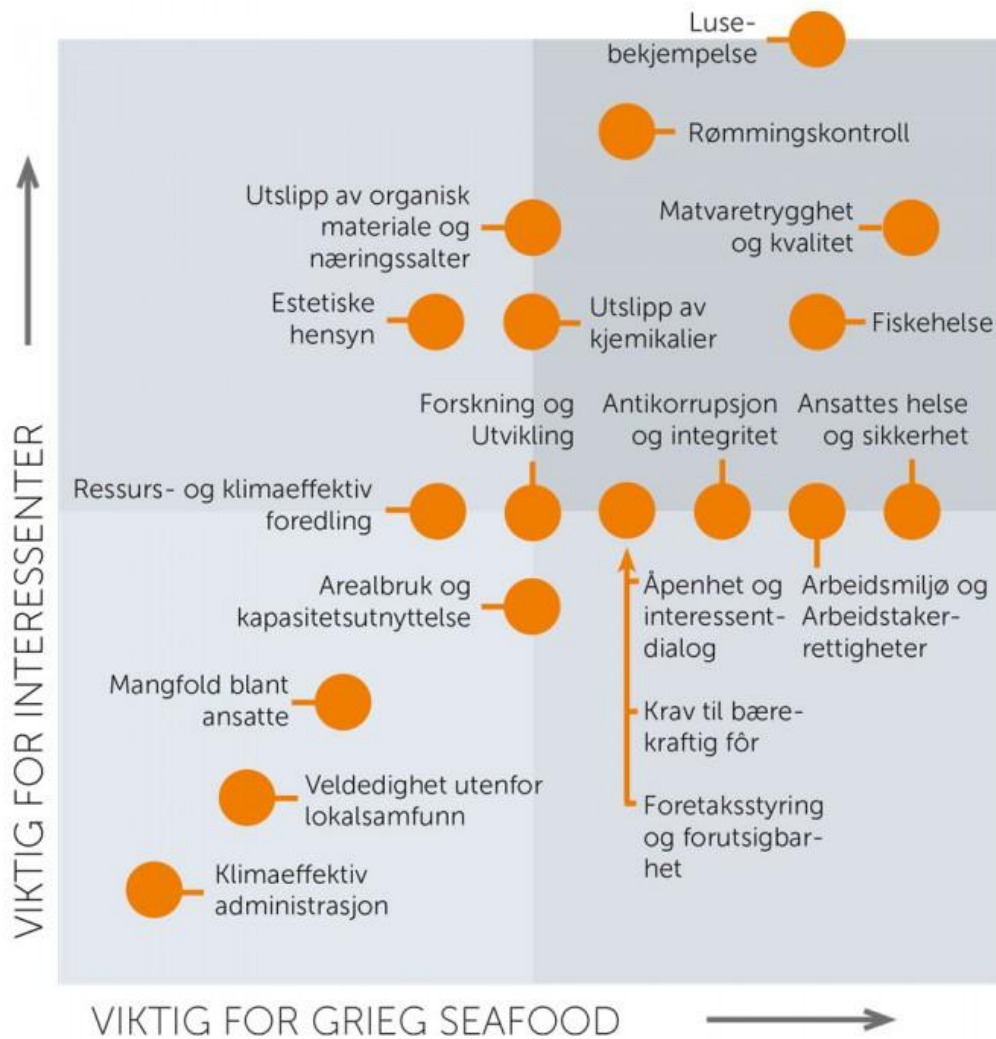
Konsernet er et av verdens ledende oppdrettsselskaper innen laks og ørret, med en årlig produksjonskapasitet på over 90.000 tonn slaktet vekt. Til sammen arbeider 700 mennesker i Grieg Seafood (Grieg Seafood ASA, 2015a). Selskapet har en posisjon som en av de største lakseoppdretterne i næringa. Dette fremskyver deres ansvar og forpliktelser til å forsøke å løse de utfordringene som næringa står ovenfor. Selskapet anerkjenner sitt ansvar, og har i denne sammenheng begynt med å implementere frivillige sertifiseringsprogrammer som skal fremme bærekraftighet på forskjellige nivåer. Denne prosessen vil være viktig for lønnsomheten av driften i fremtiden. I denne sammenheng kommer implementeringen av ASC-laksestandard, som skal fungere som et kvalitetsmerke for GSFF. Konsernet har implementert frivillige standarder som, for eksempel, GLOBALG.A.P og BAP (Best Aquaculture Practice) i andre regioner; Rogaland, Shetland og British Columbia (Grieg Seafood ASA, 2014).

1.4.1.1 Grieg Seafood Finnmark

Finnmark har en ideell geografisk plassering i forhold til vannkvalitet og andre naturgitte forhold. Dette kan legge til rette for noe gunstigere forhold for implementeringen av ASC-laksestandard, sammenliknet med konsernets andre lokaliteter. Ideen er å få programmet godt implementert ved GSFFs lokaliteter og videreføre kunnskapen ut i konsernet. På sikt vil det jobbes for å få hele konsernet ASC-sertifisert.

GSFF har en produksjonskapasitet på 28 000 tonn (GWE) i 2014, og en personalstab på 210 ansatte i region Finnmark (Grieg Seafood ASA, 2015b). Selskapet har oppdrettsanlegg i fem kystkommuner i denne landsdelen, blant annet i Nordkapp hvor de har verdens nordligste oppdrettsanlegg. GSFF har med årene bygget opp en betydelig kapasitet for smoltproduksjon ved deres nye settefiskanlegg i Adamselv. Smoltproduksjonen er viktig for selskapet, spesielt i forhold til å kunne optimalisere produksjonen og sikre seg kontroll over verdikjeden. Selskapet ønsker å ha robust smolt som kan føre til lavere dødelighet ved utsett (smolt settes ut i merder ved lokaliteter). De endelige produktene, etter tilvekst i merder og bearbeidelse på lakseslakteri, blir hovedsakelig eksportert til markeder i Østen og EU.

Oppstarten av ASC- og GLOBAL.G.A.P-programmet har påbegynt, og vil utarbeides videre fortløpende. Året 2015 blir benevnt som sertifiseringsåret for GSFF. Selskapets målsetting med disse sertifiseringene er å imøtekomme noen av identifiserte bærekraftighetsaspektene i deres bærekraftighetsrapport for 2014 (Grieg Seafood ASA, 2014).

Figur 1 Matrise over aspekter som Grieg Seafood ASA mener er viktige for økt bærekraftighet. Spesielt vektlegges den uthevede grå ruten øverst til høyre. Figur hentet fra Grieg Seafood Bærekraftighetsrapport 2014. (Grieg Seafood ASA, 2014).

Figuren ovenfor tegner et bilde av de områdene som konsernet ønsker å fokusere på, blant annet matvaretrygghet og kvalitet, fiskehelse, lusebekjempelse, rømmingskontroll, ansattes helse, sikkerhet og arbeidsmiljø, anti-korrupsjon og integritet, ringvirkninger i lokalsamfunnet, samt åpenhet og interessentdialog (Grieg Seafood ASA, 2014).

1.4.1.2 GSI

Grieg Seafood er et av flere oppdrettsselskaper som er medlem av Global Salmon Initiative (GSI). Denne organisasjonen har som mål å samle lakseoppdrettere og fremme felles mål for disse. Medlemskapet i denne organisasjonen forplikter selskapene i å overholde vedtatte mål som GSI setter.

GSI er en forholdsvis ny organisasjon som ble startet opp i 2013. Organisasjonen representerte 70 prosent av lakseoppdrettsnæringa på verdensbasis. Organisasjonen har per dags dato mistet noen av de større selskapene og representere i dag 50 prosent av lakseoppdretterne. Derimot fortsetter organisasjonen med å fremme det overordnede fellesmålet om økt bærekraftighet med fokus på kvalitet og minimering av næringas påvirkning på miljø og samfunn (Global Salmon Initiative, 2015a).

Herved har GSI medlemmene forplikter seg til:

- Minimering av oppdrettsvirksomhetens miljøpåvirkning
- Bruk av bærekraftig fôr
- Kontinuerlig bestrebelse for bedret samfunnspåvirkning
- Forvaltning av næringa for fremming av økonomisk vekst og stabilitet
- Produsere sunne og næringsrike produkter på en bærekraftig måte

GSI fokuser dermed på tre hovedområder innenfor bærekraftighet: miljøvennlighet, samfunnsansvar og økonomisk stabilitet (Global Salmon Initiative, 2015b). På bakgrunn av organisasjonens målsetting har GSI et ønske om å få alle sine medlemmer ASC-sertifisert innen 2020. Medlemmene er herved forpliktet, gjennom fellesbeslutningen av GSI, til å etterstrebe ASC sertifisering innen 2020 (Global Salmon Initiative, 2015a).

Gjennom tre prinsipper (bærekraftighet, gjennomsiktighet og samarbeid) fokuserer GSI på flere hovedmålsettinger (Global Salmon Initiative, 2015c):

1. Samle globale lakseoppdrettere og tilhørende næringsaktører for å fremme bærekraftig lakseoppdrett.
2. Samarbeid for å utkonkurrere andre kilder av animalsk protein i henhold til miljøansvar, helse og fôr-prestasjonsevne, samt bli godt anerkjent for deres prestasjoner.
3. Oppnå høyeste standard av samfunnsgodkjenning for sine medlemmer.

4. Overføre miljø og samfunnsbærekraftighet over til økonomisk vinning gjennom sertifiseringer og markedsmerkning.

1.4.2 ASC

ASC er et akronym for "*Aquaculture Stewardship Council*". Organisasjonen ASC ble grunnlagt av i 2009 av WWF (World Wildlife Found) og IDH (The sustainable Trade Initiative) for å administrere globale standarder for ansvarlig akvakultur. ASC er en uavhengig organisasjon som ikke arbeider for egen økonomisk vinning. ASC-standardene ble utviklet av Aquaculture Dialogues gjennom en rekke "rundbordsdiskusjoner", og ble iverksatt og koordinert av WWF (ASC, 2012).

Målet ved disse diskusjonene var å skape velformede standarder for akvakultur gjennom å inkludere et representativt utvalg av interessegrupper bestående av produsenter, grossister, statsrepresentanter, miljø- og samfunnsorganisasjoner og forskere. Prosessen med å skape standardene startet i 2004 og det har blitt utformet som 12 standarder, herunder finner vi ASC-laksestandarden (Salmon Aquaculture Dialogue, 2012).

Disse standardene er utarbeidet slik at de er i samsvar med organisasjonen *International Social and Environmental Accreditation and Labaling Alliance's* (ISEAL) som baserer seg på regelverket "Code of Good Practice for Setting Social and Environmental Standards". ISEAL er et kvalitetsmerke for globale standarder som reflekterer troverdighet, levedyktighet, anvendelighet og aksept for standarder (Salmon Aquaculture Dialogue, 2012). Ved å promotere miljø og en samfunnsansvarlig akvakultur, ønsker man gjennom ASC-programmet å bidra til å øke bærekraftighet i verdens akvakulturmarked (ASC, 2012). Fokuset for ASC kan hermed deles inn i tre hovedområder:

Tabell 1: ASC fokus for transformering (ASC, 2012).

Troverdighet	Standarder utviklet under ISEALs retningslinjer, flerinteressentgrupper, åpenhet og innsyn, forskningsbasert utarbeidelse.
Effektivitet	Minimering av miljø- og samfunns påvirkning av kommersiell akvakultur ved å fokusere på hovedpåvirkninger.
Merverdi	Binde oppdrettslokalitetene nærmere opp mot markedet ved promoteringen av ansvarlig praksis gjennom bruk av forbrukerlogoer.

ASC-laksestandard er inndelt i åtte forskjellige prinsipper med tilhørende kriterier:

1. Etterkomme nasjonale og lokale reguleringer og krav
2. Bevare naturlig habitat, lokal biodiversitet og økosystemets funksjonalitet
3. Beskytter helse og genetikk til villbestander
4. Bruk av ressurser på en miljøvennlig og ansvarlig måte
5. Sykdoms- og parasittbehandling i miljøvennlig og ansvarlig forstand
6. Fremstille og operere lokaliteten på samfunnsansvarlig måte
7. God nabo og ansvarlig borger
8. Standard for smoltprodusent

Målet med ASC- laksestandard er å gi troverdige målinger og stille utførelseskrav for å minimere eller eliminere de negative nøkkelkomponentene lakseoppdrett har på miljø og samfunn (ASC, 2012).

1.4.3 Sertifiserer, CAB

ASC arbeider sammen med uavhengige tredjepartsorganisasjoner som utfører sertifiseringen av oppdrettsanleggene. Dette er organisasjoner som har gjennomgått ASC-opplæring, fullført og blitt godkjent som sertifiserer av ASC gjennom *Accreditation Service International GmbH*, ASI. Godkjente ASC-sertifiseringsorganisasjoner går under fellesbetegnelsen CAB (Conformity Assessment Body). Etter en suksessfull ASC-sertifisering av en CAB organisasjon, er selskapet kvalifisert til å selge produkter fra sertifisert anlegg med ASC-logo (ASC, 2012).

ASI gjennomfører evalueringer av CAB i henhold til de kravene som ASC standarden har satt. ASI fungerer helt uavhengig fra ASC og har blitt utnevnt til lignende akkreditering for *Forest Stewardship Council* (FMC) og *Marine Stewardship Council* (MSC). Til tross for at navnene er tilnærmet like, er alle organisasjonene uavhengig av ASC (ASC, 2012).

GSFF vil i all hovedsak forholde seg til CAB under og etter sertifiseringsprosessen, men noe direkte kontakt mellom GSFF og ASC må gjennomføres i forhold til de kravene som ASC standarden har satt. For GSFF vil det være Det Norske Veritas (DNV) som vil fungere som CAB.

2 Samhandlingsteori

Organisasjoner er planlagt og strukturert ut i fra hvilke formål som virksomheten skal ha. Dette kan være alt fra å skape hygge i nabolaget med dugnadslag, til å produsere en vare som for eksempel oppdrettslaks. Det er ofte kombinasjoner av måltyper i organisasjonens målsetting (Martinussen, 1984). Eksempelvis har Grieg Seafood Finnmark (GSFF) begynt med den målsettingen om å produsere laks, men har etterhvert påtatt seg andre måltyper som for eksempel å styrke det lokale næringslivet, bidra til hygge i nærmiljøet, fremme økt bærekraftighet, osv.

”Hovedsynspunktet er at det som skjer i det sosiale systemet er en sum av samvirkende prosesser” (Martinussen, 1984, s 126)

For å skape større rom for samhandling i en virksomhet er det nødvendig at man tilpasser gamle strukturer og gjør plass til nye samhandlingsreformer, eller at det frembringer nye organisasjonsstrukturer parallelt med de eksisterende strukturene (Røsstad, 2001). Hermed vil intensjonen om å implementere ASC-laksestandard innad i GSFF, samt selskapets egen evne til å tilrettelegge for nye samhandlingsstrukturer, reflektere ASC-programmets suksess. Man ønsker altså å studere de forskjellige faktorer innad i systemet og de forhold som utveksles til omgivelsene (Martinussen, 1984). Hvilke ytre og indre forhold påvirker samhandlingen? ASC-prosjektet må være åpnet og tilpasningsdyktig i henhold til omgivelsene de opererer i. Her blir fleksibilitet viktig for at GSFF skal kunne imøtekomme ASC-målsetting. Samarbeidspartnere, brukergrupper, interessegruppe og myndigheter vil være eksempler på GSFF sine *omgivelser* (Røsstad, 2001).

Rammebetingelser er de ytre forhold som påvirker samhandlingen i et sosialt system, mens de indre *samhandlingsbetingelsene* beskriver de strukturelle ordningene og handlingspremissene innad i organisasjonen. Både indre og ytre forhold kan bidra til å legge til rette, eller vanskeliggjøre *muligheter for samhandling*. De kan også påvirke medlemmenes *motivasjon for samhandling*. Vi kan lage et skille mellom forhold som påvirker samhandling og faktorer som påvirker motivasjon. På denne måten får vi to forklaringsfaktorer som kan hjelpe oss å forstå prosessene som foregår i det sosiale systemet; figur 2 (Martinussen, 1984). Ved å plassere de ulike forklaringsfaktorene i en *samhandlingstabell* vil det fremvise hvilke forutsetninger GSFF har for samhandling. Dette vil kunne bidra til å gi klarhet i hvordan

samhandling i organisasjonen kan forekomme ved innføring av fremtidige prosjekter og programmer.

Dataen jeg senere vil presentere er hentet fra intervjuer og observasjoner av ASC-implementering. Den vil således bli inndelt i henhold til *samhandlingstabellen*. Hermed er det en nødvendighet å presisere hva de forskjellige begrepene omfatter; *mulighetsstruktur*, *motiveringsgrunnlag*, *strukturelle ordninger* og *handlingspremisses*.

Tabell 2 Samhandlingstabell (Martinussen, 1984,s 128)

	Forhold som styrer mulighetene for samhandling	Faktorer som virker på motivasjonen for samhandling
Rammebetingelser	1 Mulighetsstruktur	2 Motiveringsgrunnlag
Indre samhandlingsbetingelser	3 Strukturelle ordninger	4 Handlingspremisses

Samhandlingstabellen vil være et verktøy for å beskrive hvordan samhandlingen i GSFF foregår under implementeringen av ASC-laksestandard. Den vil muligens kunne forklare hvordan organisasjonen fungerer, og hvordan GSFF fungerer innenfor de rammene som er tilstede.

2.1.1 Rammebetingelser

Som tidligere nevnt er det de *ytre* forholdene som betegnes som rammebetingelser. Det er disse som begrenser, eller gir stimuli til den sosiale utvekslingen. Dette er påvirkende faktorer som ikke kan forandres av samhandlingspartnerne (Martinussen, 1984). Martinussen (1984) forklarer det slik at *rammebetingelsene er de fysiske, sosiale og kulturelle ressursene som de medlemmene i organisasjonen bruker under samhandling*.

2.1.1.1 Mulighetsstruktur

De ytre forholdene som styrer muligheten for samhandling forteller oss noe om de strukturene som styrer muligheten (Røsstad, 2001). Det vil altså være en sammenheng mellom råvarepriser, konjunkturer, tariffen og lignende. Således kan en behandle rammebetingelsene enkeltvis, noe som fordeler seg inn i tre hovedkategorier: *lokalisering i tid og rom*, *ressursfordeling og regulering*. Lokalisering omhandler mulighetene for kommunikasjon og kontakt i organisasjonens rom og tid. Ressursfordelingen kan sies å være organisasjonens tilgang på de nødvendige økonomiske og materielle midlene som påvirker hvorvidt

organisasjonen kan fortsette sin drift. Til syvende og sist kommer restriksjonene som samfunnet har pålagt organisasjonen i forhold til hvordan de kan drifte sin virksomhet, for eksempel lover og reguleringer (Martinussen, 1984).

For GSFF vil lokaliseringen av bedriften kunne bidra til å styrke de sosiale relasjonene mellom de ansatte, da lokaliseringen ved de forskjellige lokalitetene er på områder med lav befolkningstetthet. Samholdet blir ofte sterkere ettersom de ansatte omgås med hverandre også utenfor arbeidsplassen. Lokaliseringen gir grunnlag for et godt samhold i arbeidsstokken, som også er fordelaktig for selskapets ønske å ha en stabil arbeidskraft (Martinussen, 1984).

Ressursfordelingen er også av stor betydning for GSFF, ettersom det er der de fleste økonomiske og materielle forholdene vektlegges. Dette kan gjelde alt i fra infrastruktur til hvorledes samhandlingen i bedriften kan optimaliseres med de tilgjengelige midler. Mye av driften er tilrettelagt de områdene der bedriften har sine konsesjoner (oppdrettsanlegg) og hvilke tilgjengelige ressursene som finnes på den gitte lokaliteten.

Reguleringer som kommer gjennom lovgivning slik som arbeidsmiljøloven påvirker bedriftens indre relasjoner (Martinussen, 1984). GSFF følger de lover og forskrifter som nedfelt i det norske lovverket, men ved en innføringen av ASC vil man muligens gjøre det slik at oppdrettsselskap kan komme i forkant før samfunnet pålegger nye reguleringer for oppdrettsnæringa.

2.1.1.2 Motiveringsgrunnlag

Martinussen (1984) forklarer videre at de ytre faktorene som begrenser, eller stimulerer motivasjonsgrunnlaget i en organisasjon kan nedfelles i tre grupper: *et forståelsesfellesskap, kompetansegrunnlag og normklimaet i samfunnet.*

Forståelsesfellesskapet baseres på en *symbolutvikling* der medlemmene har et felles språk og symboler som gir grunnlaget for tilnærmet lik virkelighetsoppfatning, slik at de får en felles forståelse for de problemer en møter. Hvordan en håndterer virkeligheten vil være basert på kompetansegrunnlaget man har i organisasjonen, som igjen påvirkes av de gjeldene regler og normer i samfunnet (Martinussen, 1984). Rammebetingelsene for at samhandlingen skal

fortsette, blir påvirket av hvorledes symbolutviklingen, kunnskapsproduksjonen og normdannelsen inntreffer (Røsstad, 2001). Dette gjenspeiles innad i oppdrettsselskap som GSFF, der mange av de ansatte deler fagspråk, men også deler kulturelle og sosiale normer som kan påvirke samhandlingen i en positiv retning. De fleste ansatte deler en kultur og interesse for det maritime livet, for eksempel gjennom interesse, eller tidligere arbeidsforhold. Dermed kan samhandlingen baseres på kompetanse, forståelse og samfunnsnormer, som kan være en bidragsgivende faktor for å øke motivasjonen i organisasjonen. Dette kan være en av årsakene til at GSFF bevisst har valgt en strategi ved å ansette personer som deler motivasjonsgrunnlaget som de ønsker å ha i selskapet.

2.1.2 Indre samhandlingsbetingelser

Den organisatoriske oppbyggingen rundt samhandlingen konsentreres rundt tjenesteyterne, brukerne og mellom avdelinger. Det er nødvendig med et felles grunnlag for at samhandlingen skal kunne fortsette, noe som tilsier at det er en nødvendighet for å vedlikeholde samhandlingen slik at det gir en gevinst for aktørene (Røsstad, 2001). *Forklaringsfaktorer*; hvordan de forskjellige forholdene påvirker utvekslingen av verdier mellom medlemmene og dets påvirkningskraft på samhandlingsmønsteret (Martinussen, 1984).

2.1.2.1 Strukturelle ordninger

Oppbyggingen og strukturen av en organisasjon kan forklare hvilken i grad samhandling er mulig, særlig er kommunikasjonsstrukturen, posisjonsstrukturen og kontrollstrukturen viktig (Martinussen, 1984, Røsstad, 2001). I tillegg er kommunikasjonsordningene avgjørende for eksistensen av kontakt- og samhandlingsmulighetene. Kontroll over de forskjellige rollene og rolleatferd innad i organisasjonen skaper en nødvendighet for et sanksjonsapparat. Nivået av overvåkning og styring vil også ha konsekvenser for andre sider av organisasjonen, for eksempel vil en stiv og formell kontrollordning ofte følge en hierarkisk oppbygning med kvasse kommunikasjonslinjer (Martinussen, 1984).

Hvilke grupper og avdelinger som har tilhørighet i ASC-programmets organisasjonsstruktur viser hvilke grupper som skal kommunisere og samhandle med hverandre (Røsstad, 2001). Kommunikasjonen har to virkninger som er avgjørende. Den gir grunnlag for samhandling i i den forstand at den samordner aktiviteter, men også en kanaliseringmekanisme som styrer samhandlingen mot bestemte mål, og samtidig utelukker andre (Martinussen, 1984).

Organiseringen innad i GSFF, fra det formelle til det uformelle, vil også gjenspeile implementeringen av ASC-programmet og GSFF målsetting. Er organisasjonen altfor formell vil mye av informasjon forsvinne ved at det ikke blir kommunisert, men hvis strukturen er for uformell vil målsettingen bli overvældet av unødvendig informasjon (Martinussen, 1984).

2.1.2.2 Handlingspremisser

Verdisystemet som preger organisasjonen reflekterer medlemmenes normer og ferdigheter innenfor systemets virkemåte (Martinussen, 1984). Dermed kan det begrense situasjonsforståelsen, vurderinger og holdninger (Martinussen, 1984). Handlingspremissene forteller altså noe om hvordan medlemmene betrakter samhandlingen som nyttig, og om det er noe medlemmene kan dra nytte av og å arbeide i mot (Røsstad, 2001).

”Det må skapes normer om at organisasjonens virksomhet er rett og riktig, foregår på den fornuftigste måte, og er en viktig del av medlemmenes liv” (Martinussen, 1984, s 136)

Premissene må legitimeres, og det må skapes en *likedanning* av en felles virkelighetsforståelse og *identitetsskapelse*. Det må legitimeres i den forstand at implementeringen av ASC-laksestandarder må rettferdiggjøres i forhold til de verdiene som skapes og de påfølgende kostnadene prosessen har. Likeså må virkelighetsforståelsen og medlemmenes oppfatninger framstå naturlig slik at de satte målene blir oppnådd på best mulig måte. Hermed kommer også utviklingen av fellesskapsfølelse for ASC-programmet, slik at medlemmene føler at de fyller sine roller i systemet (Martinussen, 1984).

Tabell 3 Hovedprosesser i sosiale systemer (Martinussen, 1984, s 139)

	Samhandlingsmulighetene påvirkes av	Motivasjon for samhandling påvirkes av
Rammebetingelser	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalisering i rom og tid • Ressursfordeling • Reguleringer 	<ul style="list-style-type: none"> • Symbolutvikling • Kunnskapsproduksjon • Normdanning
Indre samhandlingsbetingelser	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunikasjon • Koordinering • Kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Legitimering • Likedanning • Identitetsskapning

2.1.3 Den analytiske modell

Faktorene vil som regel samvirke, det vil si at samspillet vil eksistere til tross for at noen av faktorene blir mindre vektlagt. Kommunikasjonsordningen vil være sentral i forhold til hvorledes organisasjonen fungerer i praksis, der det formelle møter det uformelle (Martinussen, 1984). GSFF har en strukturkombinasjon som innebærer både det formelle og det uformelle, der grunnlaget er en hierarkisk struktur, men avdelinger og medlemmene kommuniserer på tvers av hverandre.

Siden samtalestrukturen øker fleksibilitet og kreativitet, kontra kommandostrukturen som begrenser organisasjonens muligheter for innovasjon (Martinussen, 1984), er strukturen i forhold til organisasjonens målsetting betydningsfull. En hybridstruktur kan gi rom for kontroll og overvåking, men også utvikling av normer og samhold mellom aktørene. Det vil trolig være å foretrekke at medlemmene opererer til dels fleksibelt innad i en oppdrettsbedrift, da en del av operasjonene trenger raske og kreative tiltak. Hvor formell, eller uformell organisasjonen er, eller burde være må ses i forhold til dens målsetting.

”Organisasjonens viktigste dilemma: hvor effektivt kan samordningen gjøres ovenfra før den kolliderer med innovasjon og smidige løsninger av løpende problemer lavere ned i hierarkiet?” (Martinussen, 1984, s 142)

3 Metode

For at en undersøkelse skal få de riktige resultatene er valg av rett metode viktig. I den empiriske undersøkelse kan det forekomme at de resultatene man genererer vil være skapt av undersøkelsen. Dette kalles for *undersøkelseeffekten* (Jacobsen, 2005). Dermed kan man tenke på metodelæren som en undersøkelse av våre antagelser av virkeligheten, og om det er riktig eller feil. Man må velge en metode som kan gjøre det mulig å bekrefte, eller avkrefte hvorvidt våre antagelser er riktige eller feil. Det holder derfor ikke å basere forskningen på et grunnlag basert på egne antakelser (Johannessen et al., 2006).

Kvalitativ metode er en metodikk som kan anvendes når man skal forsøke å gå i dybden på fenomener. Den kvalitative tilnærminger kan gi en fyldigere beskrivelse av fenomener enn den kvantitativ metode. Data og resultater blir i det kvalitative beskrevet med ord, hvorav man i kvantitativ metode, som er mer rettet mot det naturvitenskapelige og godt egnet til statistikk og sannsynlighetsregning, anvender talldata. Forskjellige metoder blir ofte kombinert for å gi større overblikk og beskrive et fenomen ytterligere (Johannessen et al., 2006). Kvalitativ (ord) eller kvantitativ (tall) er for øvrig bare ulike former for å fremlegge informasjon (Jacobsen, 2005).

Det greske ordet *methods* betyr å følge en bestemt vei mot et mål. Empirisk forskning omhandler å samle inn, analysere og tolke data på en systematisk, grundig og åpen måte (Johannessen et al., 2006). Hvilken vei man skal velge for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmål vil således være av betydning. En bedømming av problemstillingens presisjon er dermed essensielt for å være sikker på at man faktisk henter inn informasjon om det man ønsker å vite noe mer om (Jacobsen, 2005).

I dette casestudiet har jeg valgt en eksplorerende tilnærming. Noe som innebærer at jeg kan få ytterligere innsikt i fenomenet, for eksempel hvordan samhandlingen i en organisasjon er, eller hvordan en husstand disponerer ferien (Jacobsen, 2005). Oppgaven vil gå fra den eksplorerende tilnærmingen til å ha en forklarende hensikt, altså vil jeg eksplorere fenomenet for så å forklare fenomenet i henhold til samhandlingsteorien.

En forklarende hensikt beskriver hvorfor og hvordan fenomenet oppstod (Jacobsen, 2005). Spørsmålet om hvorfor så mange oppdrettsselskap tilslutter seg ASC-programmet kan være et eksempel på et forklarende forskningsspørsmål.

Prediksjon sier noe om hva som kommer til å skje, eller hvor godt en teori kan forutsi hva som kommer til å skje under spesielle forutsetninger. Samfunnsvitenskapene i motsetning til naturvitenskapen er meget forsiktig med å komme med prediktive utsagn (Jacobsen, 2005).

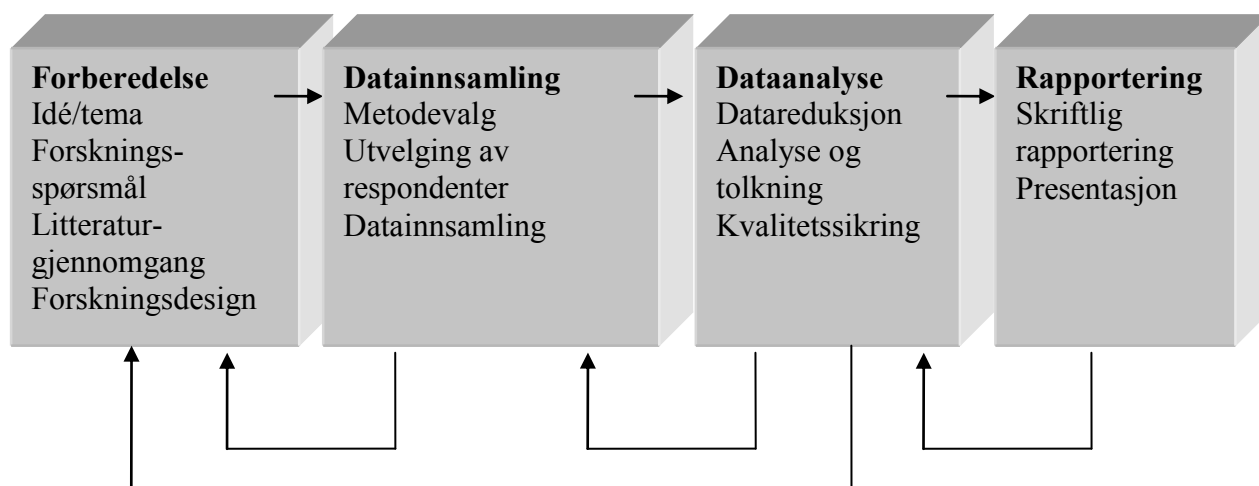
Den samfunnsvitenskapelige metode ønsker å etablere kunnskap om hvordan den sosiale verden ser ut. Dermed er det viktig å stille spørsmål om hvordan virkeligheten egentlig er. Disse spørsmålene blir ofte kalt for ontologiske spørsmål (gresk: *on* = værende og *logos* = lære). Således kan det være viktig å ha med spørsmål om hvordan man kan få kunnskap om virkeligheten. Epistemologiske spørsmål (gresk: *epistéme* = kunnskap) er altså hvordan en kan få kunnskap om virkeligheten (Johannessen et al., 2006). Ontologi er antagelser om hvordan verden ser ut, mens epistemologi er antagelser om hvordan en kan innsamle informasjon om virkeligheten og komme til en objektiv beskrivelse (Jacobsen, 2005).

I denne oppgaven prøver en å få ei *holistisk* tilnærming. Hvordan enkeltindividenes samspill fungerer i organisasjonen. Men gjennom intervjuene vil *individualisme* bli gjenspeilet i form av hvordan enkeltindividet oppfatter seg selv og situasjonen. Enkeltmennesket utgjør den viktigste datakilden i *individualismen* (Jacobsen, 2005). Enkeltindividet blir i oppgaven brukt som datakilde for å forstå fenomenet i et holistisk perspektiv.

3.1 Forskningsspørsmålet definerer

”Det er ikke valg av teori og forskningsmetode som bestemmer forskningsspørsmålet, men omvendt” (Johannessen et al., 2006, side 60).

Forskingsspørsmålet skal avgrense og bestemme retningen for videre arbeid. Med dette kan det forstås slik at alt er knyttet opp mot forskningsspørsmålet. Man bruker teorier og metoder som kan være hensiktsmessige for å besvare spørsmålet (Johannessen et al., 2006). Gjennom kartleggingsprosessen av oppgaven har forskningsspørsmålet blitt justert ut i fra hvilken data som er mulig å innhente, og hvilke svar som kan oppnås.

Figur 2 Forskningsprosess (Johannessen et al., 2006, side 39)

3.1.1 Forberedelsen

Som opplyst om i Figur 2 er forskningsprosessen fordelt inn i fire hoveddeler. Temaet blir utforsket gjennom litteratur. Bestemmelse om å bruke GSFF som casebedrift, og metodene som skal bli brukt i undersøkelsen, ble observasjon og intervju. Gjennom den deltagende observasjonen blir også utvelging av respondenter besluttet. Gjennomgang av oppsamlet data og tolkning gjennomføres, samt dets kvalitetssikring, etterfulgt av utarbeiding av skriftlig rapportering av caseoppgaven.

Forarbeidet startet med en samtale med Grieg Seafood Finnmark. I samtalen ble det diskutert i fellesskap hva selskapet kunne tenke seg et samarbeid om. Mine personlige interesseområder var miljø, utvikling og akvakultur. Produksjonssjef Randi Rydland presenterte selskapets visjon om å bli ASC-sertifisert, med oppstart i januar 2015. Det ble derfor interessant å undersøke om dette kunne være interessant som hovedtema for oppgaven. Spørsmål om ASC-sertifisering frembringer bedre miljø og bærekraftighetsbetingelser ble diskutert, og selskapet kunne meddele at de ville stille seg til disposisjon hvis ASC-sertifisering ble brukt som tema. Neste steg var å gjennomgå tilgjengelig litteratur angående emnet og videre undersøke om dette ville være et interessant tema for en fiskeriforvaltningsmaster. Temaet virket interessant og tok for seg mange av mine interesseområder. Møte mellom kontaktperson Randi Rydland, veileder Jahn Petter Johnsen og meg selv klargjorde premisene for gjennomføring av undersøkelsen. Det siste steget i forberedelsesprosessen var valg av forskningsdesign, der valget ble å gjøre en casestudie. Det gjorde det mulig for meg å komme nært innpå organisasjonen GSFF og deres arbeid i forhold

til ASC-sertifisering. Casestudie er nokså fleksibelt, noe som gjorde det godt anvendelig i forhold til forskningsarbeidet.

3.1.2 Datainnsamling

I denne prosessen var jeg aktivt deltagende i GSFF kartleggingsfase av ASC-laksestandard. Jeg observerte og fikk oversikt over hvilke personer innad i selskapet som kunne være aktuelle respondenter som kunne gi størst mulig dekningsgrad. Derimot tok jeg også kontakt med DNV (Det Norske Veritas) som fungerer som sertifiserer (CAB) for å få et innblikk i hvorledes sertifiser oppfatter ASC-programmet. På grunn av deres travle hverdag ble intervjuet med DNVs informant det siste intervjuet, noe som forskjøv prosessen med datainnsamlingen. Selv om GSFF-medarbeidere var tilgjengelige ble de fleste intervjuer gjennomført over telefon da dette var det enkleste å gjennomføre. Etter datainnsamlingen var det nødvendig å gå tilbake til forberedelsestadiet for å videreutvikle forskningsspørsmålene.

3.1.3 Dataanalyse

En reduksjon av datamaterialet var nødvendig for å få klarhet og system i datagrunnlaget. Dataen ble systematisert og overført inn i teorien om *samhandling* og dets respektive grupper; indre samhandlingsbetingelser og ytre rammebetingelser. Dette skapte en oversiktlig presentasjon av funnene fra datainnsamlingen. Prosessen førte til at jeg har måttet tilpasse forskningsspørsmål og gjøre ytterligere litteraturstudier. Dette for å skape en bedret fortolkning av den tilgjengelige dataen, samt for å forsikre at *metningspunktet* på det undersøkte området var tilfredsstillende i forhold til tilgjengelig tid.

3.2 Forskningsdesign og casestudie

Forskningsdesignet er en plan for hvordan en kan imøtekomme problemstillingen. Som tidligere nevnt er det to hovedretninger innenfor metode; kvalitativ og kvantitativ. Metode er linken mellom empirisk forskning og teori. Hermed skal metoden være verktøyet for å besvare spørsmålene på mest hensiktsmessig måte. Således er det viktig å få kunnskap om begge retningene, slik at en kan forsikre seg om at en har valgt den mest passende i forhold til forskningsspørsmålet (Johannessen et al., 2006). Innenfor mitt tema er det mye data angående forskjellige typer frivillige sertifiseringsprogrammer, men det eksisterer lite litteratur om ASC-laksstandard.

Valget av den kvalitative tilnærmingen er først og fremst fordi denne metoden kan gi informativ dybde, men også av personlig preferanse. Jeg ønsket å være så deltakende som mulig under implementeringsprosessen av ASC-laksestandard. Gjennom intervjuer og observasjoner ønsket jeg å tilegne meg kunnskap om havbruksnæringa, samt få en dypere forståelse av prosessen som får et selskap til å bruke frivillige standarder.

Det finnes mange fordeler ved å velge en kvalitativ tilnærming i et casestudie. Personlig foretrekker jeg å være den observerende forsker. Dette gir meg et mer overordnet perspektiv og muligheten til å ha dialoger med personer, uten å være direkte deltagende i alle prosessene. GSFF personalet ga meg således muligheten til å stille spørsmål under deres diskusjoner angående implementeringsprosessen for å belyse, eller bekrefte mine antagelser. Derimot var telefonintervjuene noe mer utfordrende ettersom kommunikasjonen her lettere kunne preges av at man ikke så kroppsspråket til personen man intervjuet. Jeg hadde et ønske om å kunne følge hele prosessen, men avstanden mellom Tromsø og Alta gjorde det bare mulig å delta på organiserte samlinger på maksimalt ei uke om gangen. Jeg har allikevel fått samlet inn tilstrekkelig data for å kunne gjøre en dataanalyse. Man bør ta høyde for at dataen kan ha blitt påvirket av en *undersøkelseeffekt* (Jacobsen, 2005). Jeg håper at en analytisk kvalitativ tilnærming av dataen kan minimere utslagseffekten av dette.

3.2.1 Case

”En form for studie der selve studieobjektet er avgrenset i tid og rom. Studieobjektet kan for eksempel være en organisasjon (avgrenset i rom), eller en spesiell hendelse (avgrenset i tid)” (Jacobsen, 2005, side 85)

Studiet omfatter en hendelse, en prosess eller en episode. En case kan omfatte av en sammenhengende enhet, for eksempel i psykologien der ett enkeltindivid blir studert. Det finnes også et høyere nivå som blir benevnt som en kollektiv enhet. Dette kan være en gruppe, et lokalsamfunn, eller en organisasjon (Jacobsen, 2005). En case kan bli fordelt ved at en type case tar for seg et antall caser, mens den andre fokuserer på antall analytiske enheter:

Tabell 4 Designstrategi for casestudier (Johannessen et al., 2006, side 86)

Studieområde	Enkelt casedesign	Fler-casedesign
En analyseenhet	Studium av en sammenhengene enhet	Studier av mange like feltyper eller personer på tvers av tid og rom
Flere analyseenheter	Et felt, men selektivt fokus på begrensende delfelt og/eller personer	Multit casdesign med vekt på utvalg av begrensende delfelt og/eller personer

En enkelt case med én analyseenhet kan, som nevnt tidligere, være et psykologistudie av et enkeltindivid. En enkelt case med flere analyseenheter er modellen som er mest anvendelig i denne oppgaven. Flere-casestudie med flere analyseenheter kan være nyttig for å kunne sammenligne en hovedcase med andre caser (Johannessen et al., 2006).

Et casestudie kan muligens brukes til å trekke teoretiske-, eller logiske generaliseringer (Jacobsen, 2005), men en statistisk generalisering vil nok være meget problematisk. I denne sammenheng håper jeg det skal være mulig å spore tilbake min fremgangsmåte hvis ønsket, samt at andre vil kunne få tilnærmet lik data ved gjennomførselen av lignende casestudier. I tillegg er det et fokus på å holde studiet innenfor GSFF og deres ledelsestabb, slik at casenivået ikke blir for massivt i forhold til tidsrammen. Avgrensningen i rom og tid vil uansett ha mange variabler som kan være interessant å studere, derfor settes oppnåelige mål og variabler (Jacobsen, 2005). Et casestudie vil kunne skape en stor datamengde og dermed en lang bearbeidingstid av råmaterialet.

3.3 Tidligere forskning og temaorientering

I prosessen var det nødvendig å gå igjennom tilgjengelig litteratur for å skaffe et overblikk av temaet. Hovedfokuset ligger på tilgjengelig data de siste fem årene, men også lengre tilbake i tid hvis nødvendig. En snøballmetode ble gjennomført i forhold til litteratursøk.

Snøballmetoden går ut på å undersøke referanser fra bøker og artikler som kan gi referanser til andre dokumenter som omhandler temaet. Dokumentundersøkelse er dermed velegnet for å samle primærdata der det ikke kan oppnås gjennom intervjuer og observasjoner. Det er også nyttig for å undersøke andres fortolkninger, hendelser og oppfatninger (Jacobsen, 2005).

Noen av nettsidene som ble brukt for datainnsamling var:

www.ASC-aqua.org (ASC hjemmeside)

www.griegseafood.no (Grieg Seafood hjemmeside)

Scholar.google.no (litteratursøk)

www.Google.no (litteratursøk)

Bibsys (litteratursøk)

Søkeord som ble oftest brukt ved datasøk var: ASC, Aquaculture Stewardship Council, sustainability, salmon, benefits, interaction, samhandling, Greenwash og Voluntary Standards.

Det er lite tilgjengelig litteratur for ASC-laksestandard, sammenlignet med andre standarder, noe som er forståelig i forhold til at ASC-standarden er knapt *fem* år gammel. Derimot er det mye data tilgjengelig om forløperne til ASC, fiskeriversjonen MSC og skogsbrukversjonen FSC. Det er forøvrig nok informasjon om ASC-standarden til å danne seg et overordnet bilde i forhold til oppgaven.

Noen av de største norske lakseoppdrettsselskapene har allerede fått ASC-sertifisering på enkelte av lokalitetene sine (oppdrettsanlegg). Riktignok er det også noen av dem som har vært med på å utformingen av ASC-standarden. I denne sammenheng er de godkjente ASC-anleggenes sertifiseringsrapporter lagt ut på ASC hjemmeside. Disse rapportene inneholder en oversikt over hvilke krav som er oppfylt og hvilke avvik som har blitt registrert. Her kan man ved første øyekast se hvilke områder selskaper får hyppigst avvik på; gjennomsiktighet. Men det var for få rapporter tilgjengelig for å lage god statistikk som kunne bli brukt i denne oppgaven.

3.4 Datainnsamling

”Når vi foretar utvalg, må en ha i bakhodet at den undersøkelsen vi gjør, alltid er et utsnitt av a) tema og variabler, b) kontekst, c) tid og rom d) personer og hendelser.” (Jacobsen, 2005, side 170)

Dermed er det viktig å ha forståelse for *utvalgsstørrelse, utvalgsstrategi og rekruttering*. De resultatene man kommer frem til vil være gyldige for undersøkelsesperioden, samt at påliteligheten og troverdigheten er avhengig av utvalget (Jacobsen, 2005).

3.4.1 Utvalgsstørrelse, utvalgsstrategi og rekruttering

Ofte blir metningspunktet omtalt som grensen for antall respondenter og informanter. Dette innebærer at man foretar intervjuer inntil ingen ny informasjon genereres fra intervjuene. Andre mener at 10 – 15 intervjusubjekter er normalstørrelsen (Johannessen et al., 2006). Dette er selvfølgelig et spørsmål om hvor mange intervjuer som er gjennomførbar (Johannessen et al., 2006). Dermed kan en ikke forsøke å få til et representativt utvalg med få enheter. Den kvalitative metodikken søker ikke å beskrive det generelle og typiske, men heller det *unike og spesielle* (Jacobsen, 2005). Informanter og respondenter beskriver to forskjellige informasjonskilder. Informanter er personer som har kjennskap til fenomenet, men representerer ikke undersøkelsesgruppen, mens respondenter er direkte involvert i fenomenet (ibid). I denne oppgaven er det hovedsakelig respondenter fra GSFF som blir brukt i datainnsamlingen, men også én informant fra DNV har blitt brukt for å belyse prosessen fra et annet perspektiv.

På bakgrunnen av implementeringsfasen av ASC-sertifiseringen er kunnskapen angående programmet i GSFF fortsatt litt begrenset. En snøballmetode har vært den mest effektive metoden for å finne de respondenter som kan være nyttige informasjonskilder.

”*Snøballmetoden: Her rekrutteres informanter ved å forhøre seg om hvilke personer som vet mye om det temaet som undersøkes, og som forskeren bør komme i kontakt med*” (Johannessen et al., 2006, side 109).

Gjennom dialog i feltet og intervjuer ble jeg informert om hvem som kunne belyse enkelte områder ytterligere. Snøballmetoden har blitt kombinert med en *kriteriebasert* utvelging. Med dette mens at et kriterium har blitt satt for noen av respondentene; de må være deltagende i implementeringsprosessen av ASCs-laksestandard. Denne metoden har vært en effektiv

rekrutteringsmetode for respondenter. Det ga informasjon om hvem som var involvert i, og hvem som kunne være interessante intervjuobjekter. Noen av subjektene avtalte jeg intervjuer med på forhånd, mens andre gjorde jeg avtalte med etter noen intervjuer hadde blitt gjennomført. Jacobsen (2005) begrunner også at dette er en god måte for å beholde fleksibiliteten. Den ene informanten fra DNV ble kontaktet på forhånd, og intervjuet ble foretatt i lys av hva GSFF respondenter hadde informert.

Ettersom GSFF var helt i startfasen i implementeringsprosessen var metningspunktet relativt oppnåelig. Spørsmål om det generelle rundt prosessen og deres inntrykk av standarden gjorde at mange av subjektene kunne utdype temaet. Den første gruppen med utvalgte respondenter var direkte med i kartleggingsfasen av ASC-laksestandard. Dette ga utgangspunktet i snøballmetoden ved at det ga informasjon om hvem som også kunne bidra med ytterligere informasjon, og satte opp tilleggsintervjuer til metningspunktet var oppnådd. Utvalget ble derimot ikke gjennomført før kartleggingsfasen av ASC-laksestandard var gjennomført i GSFF, noe som ga meg større innblikk over hvem og hva jeg skulle spørre om.

På bakgrunn av anonymisering har jeg gitt respondentene fiktive navn og ikke tatt med persondetaljer som kan brukes til å identifisere personene. Derimot er det en til dels jevn kjønnsfordeling med et lite flertall av menn som respondenter. En analyse på bakgrunn av kjønn har ikke blitt foretatt.

3.5 Individuelle dybde intervjuer

Informasjon samlet gjennom bruk av intervjuer er avhengig av problemstillinga, og har det formål om å besvare problemstillinga. Intervjuet er en dialog mellom forsker og subjekt, i motsetning til spørreskjema. Men det er forsker som styrer dialogen og på den måten er partene ikke likestilt (Johannessen et al., 2006). Forskeren har mulighet gjennom individuelle intervjuer å beskrive subjektets erfaringer, tanker og følelser. Hensikten er dermed å få frem subjektets oppfattelse av virkeligheten for å kunne tolke betydningen av fenomenet som beskrives (Johannessen et al., 2006, Steinar, 1996). Det individuelle intervjuet egner seg meget godt når det er få enheter som skal undersøkes og man er interessert i individets oppfattelser og tanker (Jacobsen, 2005).

Intervjuer gir oss en privilegert tilgang på subjektets virkelighetsoppfatning og kan bidra til teoriutvikling, men informasjonen som blir formidlet vil alltid være konstruert gjennom

samtaleinteraksjonen (Brinkmann og Tanggaard, 2012). De menneskelige relasjoner er av stor betydning. Samspeillet mellom intervjuer og subjekt kan være avgjørende i forhold til mengder og type informasjon som utleveres. Dermed må en alltid ha forståelse for *intervjuereffekten*. Denne effekten kan muligens reduseres noe gjennom å utføre telefonintervju (Jacobsen, 2005). Intervjuereffekten, eller forskereffekten er en rolle subjektet kan gå inn i ved å oppfører seg "unormalt" på grunn av nærværet av forskeren (Jacobsen, 2005). Atferden til respondentene kan styres av det de tror er forventet av dem, dette kan for eksempel komme til uttrykk ved at de gir svar som de tror forskeren ønsker å høre.

Nødvendigheten for intervjukunnskaper blir desto viktigere for å optimalisere informasjonsuttaket fra subjektet. En empatisk og lyttende intervjuer kan skaffe mer informasjon om subjektets erfaringer, mens den mer pågående intervjuer kan fremme subjektets kunnskap for formulering og argumentasjon (Brinkmann og Tanggaard, 2012). Likeså kan det være at respondenten vil forsøke å fremstille seg i et "godt lys" ved å svare annerledes enn det han eller hun ville gjort i en annen situasjon. Denne fremstillingen kan allikevel belyse hvordan selskapet ønsker å bli oppfattet, og man vil muligens kunne se likehetstrekk blant respondentene i deres fremstilling av temaet.

3.5.1 Intervjuguide

Et godt hjelpemiddel for å gjennomføre et intervju er en intervjuguide. I semi-strukturerte intervjuer som ble gjennomført i denne sammenheng var intervjuguiden en måte å styre intervjuet på. Det var åpne spørsmål med rom for utdypning og oppfølgingsspørsmål. Guiden kan fungere som en oppdeling i forsknings- og intervju spørsmål (Brinkmann og Tanggaard, 2012). Valget av en semi-strukturert intervjuguide var bevisst i forhold til å ha rom for improvisasjon i intervjuene, og på denne måten kunne få en bredere datainnsamling. Intervjuguiden ble modifisert etter de første intervjuene. Dette ble gjort for å forbedre intervjuguiden. Den videre utviklingen av intervjuguiden skyldtes at jeg som intervjuer hadde lite erfaringer med å utføre intervjuer. Dette førte til at jeg fikk en god progresjon i forhold til å beherske intervjuteknikk.

3.5.2 Gjennomføring

Fra mars til juni 2015 ble intervjuene gjennomført etter respondentens tilgjengelighet for å delta. Bare ett ble gjennomført ansikt til ansikt, mens de andre ble over telefon. Ikke alle ønsket å bli tatt opp på bånd, noe som førte til at intervjuene ble mer oppstykket da

notatskriving tok noe fokus fra intervjuet. Derimot kan det muligens ha vært bedre å ikke bruke båndopptaker på enkelte respondenter. Spørsmålet om de godtok bruk av båndopptaker burde muligens vært formulert annerledes, og ikke som et *ja/nei* spørsmål. Mange reagerer dessverre negativt på å bli tatt opp, samt lurer det forsker til å slappe av fordi; "det er jo på bånd" (Jacobsen, 2005).

Intervjuene varierte fra 15 til 45 minutter, dermed ble noen av intervjuene korte på grunn av tidsrammer, men også på grunn av korte og lite utdypende svar. Dette kan ha skyldtes en kombinasjon av uerfarenhet fra forsker og ukomfortabelhet hos subjektene.

Opprettelse av tillitsrelasjon mellom intervjusubjekt og intervjuer er nødvendig for å oppnå en åpen informasjonsutveksling. Denne tillitten utvikles normalt gjennom samhandling over tid. Hvis en er ukjent for subjektet kan det lett oppfattes som intervjuer bryter inn i privatlivet (Jacobsen, 2005). Fordelen for mitt vedkommende var at tillitt var skapt gjennom tidligere dialoger og samarbeid med ASC-implementeringen. Dette gjorde at noen av intervjuer ble mer informative enn andre. Der relasjonene var svakere, var introduksjonen desto viktigere.

3.6 Observasjon

"Observasjon innebærer at forskeren er til stede i situasjoner som er relevante for studien, og registrerer sine iakttagelser på bakgrunn av sanseinntrykk, først og fremst ved å erfare, se og lytte." (Johannessen et al., 2006, side 117)

I denne oppgaven var en viktig måte å bli kjent med GSFF og ASC-sertifiseringsprosessen gjennom observasjon. Hvordan samspillet i bedriften utfoldet seg og hvordan de fordelte arbeidsoppgaver og samarbeidet, la grunnlaget for hvilke spørsmål som kunne være interessant å spørre i forhold til ASC-implementeringen.

Observasjoner skiller seg fra intervjuer i den forstand at metoden undersøker hva mennesker faktisk gjør, samt deres atferd (Jacobsen, 2005). Derved ville det være interessant å undersøke om intervjuene sier noe annet enn det man faktisk observerer. Gjennom observasjoner kan en få direkte tilgang på samhandlingen rundt fenomenet. Man vil kunne få dybde, kompleksitet, bredde og flerdimensjonaliteten av den sosiale virkeligheten. Det er en god metode for å supplere og anskaffe informasjon (Johannessen et al., 2006).

Vi kan snakke om både *skjult* og *åpen* observasjon. Fordelen med skjult observasjon er at subjektet ikke skal vite det observeres, og derfor ikke vil forsøke å opptre annerledes for å tilfredsstille observatøren. Dog er det et etisk spørsmål om det er riktig å undersøke mennesker uten deres samtykke (Jacobsen, 2005). Alle observasjonen gjort i forbindelse med denne oppgaven var åpen og de observerte var informert om forskingsarbeidet mitt.

3.6.1 Deltagende observasjon

Det er også et skille mellom *observasjon* og *deltagende observasjon*. Her skiller vi ofte mellom nærhet og avstand. Deltagende observasjon egner seg godt for å undersøke hva som skjer i ei gruppe over tid, mens ulempene vil være at observatøren vil kunne påvirke resultatet, noe som igjen fører til lavere pålitelighet (Jacobsen, 2005). Som observatør deltok jeg aktivt i GSFF ASC-standard implementeringsprosessen. Dette har nok hatt påvirkning på samhandlingen og gruppen. Min deltagende observasjon gikk over en lengere tidsperiode og kan derfor ha bidratt til at min tilstedeværelse ble "normaliserte" slik at aktørene lettere ville kunne være naturlige rundt meg.

Valget av deltagende observasjon som teknikk var basert på samarbeidet med GSFF, som ønsket å få en student til å samarbeide med selskapet om ASC-sertifisering. De ønsket også å få kontakt med studenter og utdanningsinstitusjoner. Den deltagende observasjonen ville fungere som en metode for å avdekke og identifisere hvordan bedriften og dens ansatte fungerte. Fokuset ble lagt på interaksjonen mellom aktørene i selskapet.

Jeg tok også utgangspunkt i egne subjektive holdninger vedrørende det jeg anså som interaksjon mellom partene, denne rammen beskriver hvordan mine observasjoner også ble gjennomført. Dermed ble også min bedømming av situasjonen betydningsfull, avhengig om jeg oppfattet den som relevant for undersøkelsen, eller ikke. Observasjoner har elementer som er viktig å vurdere i henhold til hvilken, eller hvilke situasjoner en skal observere (Johannessen et al., 2006). Stedsvalget var GSFFs hovedkontor i Alta og de valgte situasjonene er møter og diskusjoner angående ASC-implementeringen. Bedømming av tidsrommet vi foretar observasjonen er også av betydning (Johannessen et al., 2006), å være bevisst på hvilken periode en observer kan hjelpe med analysen.

Jeg påtok meg rollen som studenten: ung og nysgjerrig. Respondentene behandlet meg også på tilsvarende måte, dette framskaffet en trygghet hos respondentene. Alder, utdanningsnivå og kjønn kan også være av betydning for hvordan respondentene oppfører seg. I studentrollen

var det også lett å bli inkludert og få utdypende svar. Jeg ble betraktet som en del av ASC-implementeringsgruppen i GSFF. Dette gjorde at de ansatte var forberedt på at jeg kunne stille dem ASC-relaterte spørsmål.

3.7 Etiske retningslinjer

Det handler om prinsipper, regler og retningslinjer som vurderingsgrunnlag om handlingene er riktige, eller gale (Johannessen et al., 2006). Muligens kan informasjonsflyten svekkes ved at respondenten ikke føler seg komfortable med situasjonen, dermed er det viktig å ha en vurdering av de etiske retningslinjene før informasjonsinnsamlingen skjer. Hvis situasjonen er ukomfortabel vil respondenten gi så lite informasjon som mulig (Johannessen et al., 2006). Dermed har jeg forsøkt å skape komfortable situasjoner, slik at min rolle som forsker ikke påvirker situasjonen negativt.

3.7.1 Anonymisering, konfidensialitet og informert samtykke

Respondentene mine i selskapet ble informert om hvorfor jeg var der og hva min rolle var. Siden jeg jobbet sammen med respondentene over et lengre tidsrom ble de fleste av respondentene trygg på min tilstedeværelse, og jeg ble mer inkludert i bedriften. Som nevnt valgte jeg å anonymisere intervjuene for å verne respondentenes identitet for å skape trygghet. Som forsker har jeg et ansvar for å beskytte informantens integritet ved å ha konfidensialitet. Personer har rett til selvbestemmelse og autonomi, altså kunne bestemme over sin egen deltagelse (Johannessen et al., 2006). Intervjuene ble gjennomført på basis selvvalgte retningslinjer for å verne respondentene og for å få informasjonsflyt.

3.8 Forskningens kvalitet

Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse er mål på kvalitet i kvalitative undersøkelser (Johannessen et al., 2006). Kvaliteten av studiet bygger på hele forskningsprosessen, noe som er viktig å formidle til leseren. Min oppgave for datainnsamling må tilfredsstillende to krav: empirien må være gyldig og relevant (valid), samt pålitelig og troverdig (reliabel) (Jacobsen, 2005). Disse to kravene forsøker jeg å oppfylle på best mulig måte.

3.8.1 Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse

Gyldighet og relevans sier noe om at måler det man faktisk ønsker å måle (Jacobsen, 2005). Pålitelighet er viktig i forhold til hvilke data som brukes, måten den blir innsamlet på og hvordan den blir bearbeidet (Johannessen et al., 2006). Det er vanskelig å teste påliteligheten i kvalitative studier, da det er mindre strukturerte datainnsamlingsteknikker som brukes sammenliknet med kvantitativ metode (Johannessen et al., 2006). Fortolkninger, observasjoner og konteksten blir skapt gjennom at forskeren er instrumentet for datainnsamlingen (Johannessen et al., 2006). Jeg har derfor forsøkt å gjennomføre undersøkelsen på best mulig måte, slik at jeg oppnår høy troverdighet. Jeg forsøker å beskrive forskningsprosessen så godt som mulig, metode og analyse. Jeg forsøker å skape troverdighet til undersøkelsen ved å stille de samme spørsmålene til flere respondenter, samt knytte funnene opp mot observasjonene mine. Min presentasjon skal reflektere formålet med studiet og virkeligheten.

Resultatene kan overføres til lignende casestudier. I denne sammenheng har jeg systematisert empirien i en samhandlingstabell, noe som forhåpentlig vil skape mer overførbarhet til andre studier.

4 Dagens situasjon

En introduksjon av verdenssituasjonen og lakseoppdrett, etterfulgt av en temaoversikt over standarder, miljømerking, kritikk og bærekraftighet.

4.1 Global matproduksjon, etterspørsel og fremtid

Med den eksponentielle veksten av verdensbefolkningen kommer også nødvendigheten for økt matproduksjon. FNs (Forente Nasjoner) projeksjon for dagens matproduksjon og dens økning frem til 2050 er en tankevekker. FAO (Food and Agriculture Organization) projeksjoner en økning på 60 prosent høyere matproduksjon innenfor global agrikultur i 2050 sammenlignet med 2005 (Alexandratos og Bruinsma, 2012). Befolkningstallet er estimert til å være på 9.15 milliarder mennesker i 2050, en økning på over to milliarder fra dagens befolkning (Alexandratos og Bruinsma, 2012). Bekymring for en bærekraftig utvikling er et sentralt tema.

Befolkningsveksten varierer mellom land og det er dessverre de landene som allerede har høy underernæring blant sine borgere som har størst befolkningsvekst. Eksempelvis er subsahariske land estimert til å besitte 20 prosent av verdensbefolkningen innen 2050 (Alexandratos og Bruinsma, 2012). Utviklingsland vil gjennomgå en overgang til animalske produkter i sitt konsum, (Alexandratos og Bruinsma, 2012) derfor vil konsumet og etterspørselen etter animalske produkter forvente en betydelig økning i fremtiden.

Usikkerheten over hvordan klimaforandring vil påvirke matproduksjon er også av betydning. IPCCs (International Panel on Climate Change) siste klimarapport beskriver en problematisk fremtid for matproduksjon. Agrikultur av hvete, ris og mais i tropiske og tempererte områder vil gjennomgå negativ påvirkning; temperatur og vannmangel (Pachauri et al., 2014). Likeså vil marineressurser bli negativt påvirket, der marine arter vil omfordele seg og biodiversiteten får en reduksjon i sårbare områder (Pachauri et al., 2014). Sammen med matetterspørsel vil sannsynligheten for overhøsting av marineressursene være betydelig (Pachauri et al., 2014). Derimot konkluderer Merino et al. (2012) at fiskeri og akvakultur kan mulig imøtekomme fremtidens etterspørsel, men forbeholdt at fiskeriressursene blir forvaltet bærekraftig og at fôrprodusenter reduserer bruk av villfisk i produksjon. Men villbestandene er begrenset av produktiviteten til økosystemet og effektiv ressursforvaltning, hermed vil det være akvakulturen som må øke sin produksjon for å møte etterspørselen. Noe som er reflektert gjennom den årlige veksten i sjømatproduksjon på 3.2 prosent, altså 1.6 prosent høyere

økning enn befolkningsveksten på 1.6 prosent (FAO, 2014). Derimot er 70 prosent av all akvakultur avhengig av eksternt fôr til sin produksjon. I denne sammenheng er det nødvendig at fôrproduksjonen vokser med tilsvarende rate som akvakulturen (Tacon og Metian, 2015).

4.1.1 Akvakultur

”Akvakultur: Akvakultur er dyrking av akvatiske organismer: fisk, bløtdyr, skalldyr, akvatiske planter, krokodiller, alligatorer, skilpadder og amfibier. Med dyrking menes en innblanding i oppdrett prosessen for å øke produksjonen; mating, beskyttelse, vedlikeholding etc. Samt at det er individuelt eller felles eierskap av den kultiverte arten.” (FAO, 1990-2015).

Akvakultur er kunsten og vitenskapen å produsere akvatiske planter og dyr for menneskeheten. Akvakultur har nok vært presentert i ulike samfunn langt tilbake i tid. Det er interessant at John Taverner fra England presenterte det første skrevet om forvaltning av karpe, brasme, suter og abbor på 1600-tallet (Parker, 2011, side 7). Det tidligst antatte beviset på akvakultur stammer fra oldtidens Egypt, der gravkammerskriften viser at eieren fisker fiskearten Tilapia fra sin private dam (Costa-Pierce, 2008, side 8).

På 1950 tallet var det mindre enn én million tonn akvakulturproduksjon på verdensbasis. Derimot var det ikke før på 1960-1970 tallet at akvakultur virkelig blomstret, med en årlig vekst på 8,8 % globalt siden 1970 (FAO, 2006). Denne økningen har ført til at akvakulturen produserte 90.4 millioner tonn i 2012 (FAO, 2014). I kontrast til akvakulturen har tradisjonelt fiskeri holdt seg på delvis stabilt nivå de siste årene, med en maks variasjon på 4.7 prosent i fangst fra 2010 til 2011, og gjennomsnitt fangst på 90.85 millioner tonn per år fra 2007 til 2012 (FAO, 2014). Rekordåret for det tradisjonelle fiskeriet var i 2011 på 93.7 millioner tonn (FAO, 2014), men det er heller tvilsomt at fiskeriet kan konkurrere med akvakulturen i produksjonsskala.

Ringvirkningene av akvakulturens oppblomstring de siste tiårene har gjort at næringens ansettelsesrate er høyere enn befolkningsvekst raten globalt. Således har FAO estimert at fiskeri og akvakultur skaper et levebrød for 10-12 prosent av verdens befolkning (FAO, 2014). Oppdrettsnæringa har mer enn doblet seg på 12 år (2000 til 2012), men denne veksten er ikke jevnt fordelt globalt, enkelte høykostland har fått en reduksjon i produksjon ved at lavkostland utkonkurrerer dem på enkelte arter (ibid). En kan i denne sammenheng se hvilke land som topper listen for produksjon (Tabell 5).

Tabell 5: Verdens akvakultur produksjon; planteproduksjon ekskludert (FAO, 2014)

Produsent	Millioner tonn	Prosentandel
Kina	41.1	61.7
India	4.2	6.3
Vietnam	3.1	4.6
Indonesia	3.1	4.6
Bangladesh	1.7	2.6
Norge	1.3	2.0
Thailand	1.2	1.9
Chile	1.0	1.6
Andre	9,9	14,7
Totalt	66.6	100

I tabellen ovenfor ser man at den globale hovedproduksjonen forekommer i sørøst Asia med Kina på topp. Derimot er hovedandelen innlandsproduksjon for alle de fem største produsentene, og det er Norge som ligger på topp når det gjelder marin havbruksproduksjon (FAO, 2014). Dette kan muligens signalisere underbruk av havets areal til oppdrett.

4.1.2 Lakseoppdrett

Havbruksnæringa har hatt god vekst globalt, foruten om sykdomsutbruddet i Chile i 2009-2010 (FAO, 2014). Salmonid-oppdrett dominerer oppdrettsnæringa i Norge og Chile, og har med tiden blitt en sterk handelsvare på fiskemarkedet med hele 14 prosent av det globale markedet. Derimot har næringa opplevd et sterkt prisfall i 2011, men stabiliserte seg i 2012 (ibid). Laks har vært en av suksessartene innenfor oppdrett, dette kan bli sett i lys av dagens produksjon og dens verdiskapning.

I Norge ble det omsatt 1,35 millioner tonn fisk og skalldyr fra norsk oppdrett i 2014, tilsvarende 43.6 milliarder kroner, som er en økning på 8 prosent fra 2013 ifølge SSB (Statistisk Sentral Byrå) (SSB, 2014). Derimot var det en nedgang i produsert mengde fra 2012 til 2013, men allikevel en verdiøkning på hele 35 prosent (SSB, 2013). Herved har den norske havbruksnæringa gått forbi det tradisjonelle fiskeriet i verdiskapning, da Norges sjømateksport er totalt på 67 milliarder totalt.

4.1.3 Lakseoppdrett og dens problematikk

Til tross for den store veksten i havbruksnæringa kan en se til Chile og deres problem med sykdomsbekjempelse for å ivareta ei bærekraftig næring. Akvakulturens store potensial har skapt drivkraft globalt og nasjonalt. I Norge ønskes en ytterligere økning i produksjonsmengde, men også med tanke på bærekraftige rammer. Havforskningsinstituttet (IMR) i Bergen har i denne sammenheng gjennomført risikovurderinger av Norsk akvakultur (Svåsand et al., 2014).

Hovedproblematikken angår lus og genetisk påvirkning. Det viser seg at laksesmolt har fått et lavere smittepress, men sjøørret er fortsatt meget påvirket av lakselus (Svåsand et al., 2014). Når det kommer til den genetiske påvirkning som rømt laks har på de ville bestandene, viser resultatene fra IMR en innkryssing på 9 prosent (median), men en variasjon på 2 til 47 prosent, som er noe lavere enn tidligere beregninger (ibid). Sammenhengen mellom antall rømminger og geografisk plassering av oppdrettsanlegg er avgjørende for den genetiske innblandingen. Hvis det er elver med svak laksebestand vil innblandingen være større på grunn av mangel på konkurranse (Glover, 2014). Både lakselus og genetisk påvirkning fører til en langsiktig reduksjon i produktivitet (Glover, 2014, Svåsand et al., 2014).

4.2 Temaoversikt: Standarder, miljømerker og bærekraftighet

Ved bruk av snøballmetoden av litteratur gir jeg her en kort innføring i sertifiseringsprogrammer, hvordan de oppfattes og tolkes, samt ASCs og akvakulturens fokusområder. Jeg håper dette tilfører oppgaven større tyngde og gir et innblikk i ASC med tilføringen av tanker og fortolkninger andre har gjort om temaet. På bakgrunn av ASC relative korte levetid har jeg foretatt en enkel gjennomgang andre typer standarder, for eksempel *Marine Stewardship Council* (MSC) og *Forest Stewardship Council* (FSC). Jeg håper belysningen av andre miljømerker og standarder gjør det mulig å se sammenhenger og ulikheter i forhold til ASC, som igjen kan kaste lys over oppgaven. Jeg vil gi en kort introduksjon av frivillige standarder, miljømerker, bærekraftighet, og ASCs plassering i systemet. Ved å undersøke ASC og andre standarder, vurdere uttalelser fra interessenter og informerende faglitteratur, skal det belyse den symbolske kraften ved miljømerker og bærekraftigheten standardene kan fremdrive.

4.2.1 Frivillige standarder

Konserner, selskaper og andre næringsaktører har på bakgrunn av tradisjonelle verdier og systemer hatt en tendens til å være lite bærekraftige, der de har bidratt til å svekke samfunn og økosystemers bærekraftighet (Benn et al., 2014). Derimot har det forkommet en transformering av mange konserner og selskaper med et mer langsiktig perspektiv for lønnsomhet gjennom bærekraftighet (ibid). En måte selskaper forsøker å oppnå en mer bærekraftig drift er gjennom bruk av frivillige standarder. Ved å promotere bærekraftig produksjon og forretningsskikk gjennom markedsbasert innovasjon, bevisstgjøres kunder til å handle bærekraftige produkter. Frivillige standarder blitt viktige verktøy for økt bærekraftighet i næringslivet (Komives og Jackson, 2014). Dette er en forandring fra tradisjonell økonomitankegang der eksterne virkninger delvis ble neglisjert. Nyere tenkning inkluderer samfunns- og økologieffekter i økonomimodeller (Benn et al., 2014).

Frivillige standarder har fått stor gjennomslagskraft og utvikler seg i samsvar med de behovene som oppstår. Hermed blir standardene utfordret til å bevise at de faktisk utgjør en forskjell, samt at de er pålitelig og effektive med en omfavning av *ISEAL Credibility Principles* (Komives og Jackson, 2014). Disse frivillige standardene er ofte utviklet som en motreaksjon av markedssvik eller dårlig riksstyring (Carey og Guttenstein, 2008). Dermed har også stater og offentlige organer blitt deltagere i utviklingen og implementering av frivillige standarder på bakgrunn av fordelene (ibid). Bekymringer for at standarder kan skape handelsbarrierer er fortsatt under debatt. Dette har en sammenheng med at stater som utvikler standardene påtvinger andre land deres politikk og retningslinjer, dermed å undergrave eksisterende retningslinjer og politikk (Carey og Guttenstein, 2008).

4.2.2 Miljømerkets kraft

Hvis et selskap adopterer en svak standard kan det muligens skade bedriftens renommé hvis offentligheten blir informert om standardens egentlige effekt. Bedrifter ønsker å profitere på deres valg av standard og dette gjøres ofte gjennom miljømerket de kan bruke i markedsføringen. I følge *Ecolabel Index* (Ecolabel, 2015) er det 459 miljømerker i 197 land innenfor 25 forskjellige industrier. Mangfoldet kan skape forvirring blant forbrukere i forhold til hvilke standarder som tilfredsstillere deres behov best (Jeria og Vera, 2014). Men konseptet baserer seg ofte på forbrukerne, eller hvorvidt er de villig til å betale litt mer for et bærekraftig produkt. Gardiner og Viswanathan (2004) forklarer at forbrukeren bare vil betale ekstra så lenge etterspørselen er høyere enn kvantum tilbudet, men det kan forekomme at

både sertifiserte og usertifiserte produkter øker i pris, noe som fører til overproduksjon av usertifiserte produkter. Likeså kan påbudt sertifisering føre til at en går fra sertifisert ressursbruk til usertifisert ressursbruk hvis etterspørselen er der (Gardiner og Viswanathan, 2004). Men i hovedsak ser næringslivet på bærekraftighetskonseptet som en måte å tiltrekke seg en større kundebase, spesielt de større internasjonale konsernene (Jeria og Vera, 2014). Den markedsdrivende effekten miljømerker har på miljøet er omdiskutert, men miljømerkene virker godt mottatt av industrier og markeder. Når standardene ikke skaper en differensiering mellom god og mindre god praksis minskes incentivet til ytterligere forbedring av de sertifiserte (Bush et al., 2013).

En undersøkelse av britiske forbrukere ved kjøp av sjømatprodukter viser trenden i den vestlige verden. Strategier for å skape bedre holdninger til bærekraftige sjømatprodukter gir betydelig effekt på forbrukeren, men forbrukerens praksis ved det faktiske kjøp kan være annerledes (Honkanen og Young, 2015). Holdninger for å handle bærekraftige sjømatprodukter har vist seg å være sterke intensjoner hos britiske forbrukere (ibid). Hvis en ser på Portugal viser en undersøkelse at portugiserne, til tross for høyt kunnskapsnivå angående sjømat, at bærekraftig sjømatvalg ikke avhenger av miljøspørsmål (Almeida et al., 2015). Likeså kommer det frem i en artikkel om bærekraftigkonsum i Europa at selv om søreuropeiske land ikke er like bevisst på miljømerker så kan deres konsum være bærekraftig i forhold til lokalk markedsnærhet og småskala fiskerier (Koo, 2011).

Derimot blir miljøkampanjer for bevisstgjøring av forbrukerne om bærekraftige løsninger og tanker om sjømat undergravd ved dårlig miljømerking. Med dette mener Jacquet et al. (2010) at hvis sporbarhet (land, metode, art) for produktet er dårlig, kan ikke forbrukeren ta effektive beslutninger angående bærekraftig sjømat. En interessant studie av fiskeri og skogsbruk viste at forbrukeren ikke var den største pådriveren for miljømerking, men detaljister som forsto styrken til miljøorganisasjoner og forbrukere til å svartmale selskaper som driftes uetisk og lite miljøvennlig (Gulbrandsen, 2006). Miljøorganisasjonene samarbeider hovedsakelig med detaljistene for å øke fokuset på bærekraftighet, men metoden som Greenpeace bruker kan være vel så effektiv. Det vil si en rankingliste som viser best til dårligst detaljist på bærekraftighet. De som er blant de beste på bærekraftighet ønsker å holde eller forbedre plasseringen, mens de som er rangert dårligst ønsker å forbedre slik at de ikke ligger nederst (Jacquet et al., 2010). Konkurransen, som er skapt av Greenpeace, gjorde at detaljister sluttet å selge rødliste arter i flere land (ibid). Hermed har sertifiseringer fungert som et skjold for selskapers renommé, men også i noen tilfeller gitt konkurransedyktige fordeler på markedet

(Gulbrandsen, 2006). Her kommer også fristelsen for *grønnvasking* (dårlig prestasjon som miljøvennlig, men kommuniserer at en er miljøvennlig).

4.2.3 Grønnvasking

Frivillige standarder kan være et tveegget sverd ved at de varierer mye. Noen fungerer som et skalkeskjul for at bedrifter kan fortsette som tidligere med valgt standard (Gibson, 2014). En standard kan fremstå som bærekraftig, men det er ikke sikkert at den vil skape noen forbedringer i forhold til bærekraftighet i selskapets drift. Med grønnvaskingsmarkedsføring ønsker selskaper å fremstå mer miljøvennlig enn de egentlig er, dette er muligens en respons på miljøpresset næringslivet opplever. I en sammenligningsstudie av åtte forskjellige miljømerker på det svenske markedet viste det seg at miljømerkene, ikke oppfylte miljørettferdighet eller de økosystem tiltakene miljømerke reklamerte for (Zaman et al., 2010). Bærekraftig fiskerisertifiseringer mangler håndfast data om deres suksess. Å fremstille et marked for miljømerkede fiskeprodukter er ikke nok med mindre etterspørselen for usertifiserte produkter faller (Jacquet et al., 2010). MSC kommer meget dårlig ut i undersøkelsen til Zaman et al. (2010), med mangel på lik anvendelighet for alle, problemer med sertifisering i utviklingsland, problematikk angående *Fair Trade* (rettferdig handel) og det frie marked. Videre beskriver Zaman (2010) MSCs mangel på miljørettferdighet og beskyttelse av økosystemer som noen av de største svakhetene. MSC har fortsatt mer pålitelighet enn andre standarder på bakgrunn av dens tredjepart sertifiseringsprosess, i motsetning til en trend i USA der enkelte selskaper opererer med selverklærte miljømerker (Czarnezki et al., 2014), som muligens er en billigere måte å imøtekomme dagens bærekraftighetsetterspørsel.

Bedrifter har de siste tiårene engasjert seg veldig i å fremstå som bærekraftig, særlig rettet mot det miljøvennlige (Delmas og Cuerel Burbano, 2011). Derimot kan de negative effektene ved *grønnvasking* være tapt tillitt av bedriften og av miljømerkede produkter generelt. Delmas og Cuerel Burbano (2011) forklarer at insentivene for å praktisere grønnvasking, til tross for at risikoen ligger i svak og usikker regulering, kombinert med eksterne, organisatoriske og individuelle drivkrefter. Deres forslag om å redusere grønnvasking insentivene er ved en flerinteressentgruppe tilnærming (ibid), noe som er utgangspunktet i ASC.

4.2.4 Bærekraftighet

Gjennom en analyse av to casestudier av sertifiseringsnettverkene FLO (Fairtrade Labelling Organization) og FSC (Forest Stewardship Council) konkluderes det med at miljømerker ikke

kan bli tatt som en generell beskrivelse av bærekraftig konsum (Gandenberger et al., 2011). Videre stiller artikkelforfatterne seg undrende til om slike sertifiseringsnettverk vil ha noen særlig global effekt på økt bærekraftighet, men analyserer samtidig at nettverkene har en miljøbevissthetseffekt på hvordan befolkningen tenker (ibid). Dette kan sees i lys av problematikken mange utviklingsland og småfiskerier har med å implementere MSC-standarden (Gardiner og Viswanathan, 2004). Ponte (2012) beskriver MSC som en standard for bærekraftig *fisk* istedenfor bærekraftige *fiskerier*. Dette belyser Ponte (2012) med at MSC ikke har klart å vise at standarden har en positiv miljøeffekt, men at standarden er markedets hovedreferanse for bærekraftighet for villfisk. Til tross for at Ponte uttrykker MSC-standardens manglende effekt, bidrar MSC, FSC, ASC og andre standarder, samt miljøkampanjer til økt bevissthet hos konsumentene angående bærekraftighet (Jacquet et al., 2010). I MSC sin avgjørelse med *ikke* å utvikle standarder for akvakultur gjorde MSC for snever, og det ble vanskelig for andre organisasjoner å støtte programmet til tross for at de i utgangspunktet ønsket det (Auld, 2014, side 244-245). MSC dannelsen synliggjorde splittingen mellom organisasjoner i fiskerisektoren, da organisasjoner ikke fungerte som ei koordinert gruppe ved implementeringen (ibid).

Jacquet et al.(2010) argumenterer at fokusering på husholdningsforbrukere ikke alene vil redde villfiskbestandene, der fokusering på forbrukere og detaljister gjør det nødvendig med et statelig samarbeid. Miljømerking og markedsandel er bare en del av gevinsten bærekraftig fiskerier tilbyr, med dette må fokuset ligge på bedret fiskeriforvaltning (Gardiner og Viswanathan, 2004). Gardiner og Viswanathan (2004) utdyper videre at ekte prising av fisk i samsvar med forvaltningskostnader vil være fordelaktig for handelen i utviklingsland. Således kan for eksempel MSC svake tilstedeværelse i utviklingsland og svak insentivgenerering for ytterligere forbedring av sertifiserte fiskerier skape en troverdighetsutfordring for MSC (Bush et al., 2013). Dermed kan man tenke seg at også veletablerte logoer som MSC kan falle av moten på bakgrunn av å ikke være omfattende nok. MSC programdesign er den største utfordringen programmet har, dette ved dårlig formulering av miljøstandarden og dermed bred fortolkning fra de sertifiserende organisasjonene (Ward, 2008). Dette har resultert i lav miljøpåvirkning fra standarden (ibid).

Akvakulturen står ovenfor utfordringer som kan bli forbedret gjennom teknologiske løsninger, reguleringer, innovasjon, standarder og kunnskapsøkning. Dermed er noen av de fremtidige utfordringene overkommelige energieffektive teknologier for:

resirkuleringssystemer, bedret avfallshåndtering og forvaltning hos havbruk, samt genteknologi for økt omega-3 i fôringredienser (Klinger og Naylor, 2012). Således vil det være viktig for regjeringer å promotere akvakulturstandarder som har klare grenseverdier for miljø, ressursbruk og forurensning (ibid). Reguleringer er en viktig faktor for effektivitet i oppdrettsnæringa (Asche og Roll, 2013). Norsk lakseoppdrett har gjennomsnitt effektivitet på rundt 81,5 prosent, noe som viser at det er potensial til ytterligere forbedring (ibid). Asche og Roll (2013) forklarer videre at oppdrettsnæringa har hatt en gradvis økning i effektivitet over tid, og indikasjoner på at teknologi kommer til å spille en mindre rolle i effektiviseringen, og mye fokuset burde fortsette å være på konkurransedyktighet.

Problematikken ved å måle effekten de forskjellige sertifiseringsprogrammene har på verdensøkonomien kommer av de mange faktorene som spiller inn på produksjon og konsumprosesser (Eden, 2010). Med forvirringseffekten mangfoldet av produktmerker skaper har flere aktører begynt å vurdere meta-merking (produktmerke som omfatter flere sertifiseringsprogrammer) for skape større tyngde bak logoene og forbrukertrygghet (Dendler, 2014). Derimot er det store utfordringer ved å gjennomføre storstilt meta-merkingsprogram rent organisatorisk (Dendler, 2014). Det er for øvrig en nødvendighet for mer forskning på de enkelte sertifiseringsprogrammene effekt; samfunn, økonomi og miljø (Blackman og Rivera, 2011). Sertifiseringsprogrammene burde dermed bli sett på som *ett* av flere verktøy for å fremme bærekraftighet (Eden, 2010).

4.2.5 ASC-standard bærekraftig eller Grønnvasking?

WWF har mottatt sterk kritikk fra andre NGOer (Non-Governmental Organization) fra dannelsen av ASC. Hermed at WWF ekskluderer deltagelsen av aktører fra lokalsamfunn og grasrotbevegelse i utviklingen av ASC, og således fjerne de som er mest eksponert av industrien (Mangrove Action Project, 2009, NGO Uttalelse, 2011). Uttalelsene fortsetter å legge tyngde på WWFs nære samarbeid med industrien, samt den økonomiske støtten industrien ga WWF for opprettelsen av *akvakultur dialogen* for dannelsen av ASC, noe motstanderne betegner som *grønnvasking* av industrien (Vidal, 2014, NGO Uttalelse, 2011, Mangrove Action Project, 2009). I denne sammenheng er nok ett spørsmål om hvor inkluderende WWF kan være, uten at det rent organisatorisk stagnerer. Som Dendler (2014) forklarte angående meta-merke, vil det oppstå store utfordringer ved å inkludere flere forskjellige sertifiseringsprogram alene. Tanken på å inkludere alle interessenter ved dannelsen av et program som ASC-laksestandard vil nok muligens være ekstremt krevende.

Hvis ASC produkter vil gjennomgå samme etterspørselspress som MSC gjorde kan det muligens utfordre troverdigheten? Når MSC klarte å få stor detaljisten Walmart i USA til å gi et løfte om å selge bærekraftige sjømatprodukter med MSC logo, resulterte det i at andre store detaljister også vil ta i bruk MSC produkter (Zwerdling og Williams, 2013). Etterspørselen var dermed ikke balansert i forhold til tilbudet tilgjengelig, dermed mener kritikere av MSC at organisasjonen forhastet seg i sertifiseringsarbeidet for å dekke etterspørselen (ibid). Store detaljister som IKEA og COOP har i senere tid sverget til ASC godkjente produkter (ASC, 2014a, ASC, 2014b), dermed har etterspørselen allerede økt betraktelig. ASC profilerer seg derimot ikke som direkte bærekraftig matprodusent (sustainable seafood) som MSC, men som symbol på *ansvarlig akvakultur* virksomhet, både i forhold til miljø og samfunn (ASC, 2014a), noe som kan muligens virke veldig synonymt med bærekraftighet.

Havice og Iles (2015) beskriver bestemmelsen av definisjonen på bærekraftighet innenfor akvakultur er en bestrebelse i seg selv, men også en diskusjon om hvilke aktører burde være den ansvarlig definerer. WWF mener at bærekraftighetsdefinisjon kan bli best oppnådd gjennom dialog med flere interessentgrupper, men resultatet blir en dominerende av de sterke aktørene som har ressurser til å være med på en tidskrevende (årevis) prosess (ibid).

Forskjeller mellom ASC-standardene vekker også spørsmål om definisjonen for bærekraftighet er lik mellom standardene (ibid). Seafood Watch har for eksempel påtatt seg en rolle som tredjepartgodkjenner av miljøstandarder, der de anbefaler sjømatprodukter med ASC logo for oppdrettsreke, muslinger og malle, men ikke laks, ørret eller talipia (Seafood Watch, 2015).

5 Samhandling hos Grieg Seafood Finnmark

”Organisasjoner er sosiale system hvor aktiviteten er rettet mot en bestemt målsetting”
(Martinussen; s 126).

Jeg vil i denne delen analysere mine funn med utgangspunkt i Martinussen (1984) samhandlingsmodell (se tabell 2). Hermed vil jeg kunne enklere fremstille mine resultater på en oversiktlig måte for å belyse problemstillingen videre. Jeg presenterer datan min i fire hovedkategorier, med tilhørende underkategorier der jeg vil kartlegge hvordan GSFFs samhandling fungerer i forhold til ASC-implementeringen. Ved dette analyserer jeg organisasjonen og ASC-implementeringen, hvilke forandringer forekommer, hva blir gjort, hva blir fortalt og hvordan situasjonen er. Empirien består hovedsakelig av intervjuer, observasjoner og dialoger jeg har hatt gjennom mitt samarbeid med GSFF.

5.1 Griegs mulighetsstruktur

Mulighetsstrukturen for GSFF er sterkt knyttet opp mot konsernet, oppdrettsnæring, samfunnet og verden for øvrig. De ytre rammebetingelsene som styrer mulighetene for samhandling er dermed mangfoldig (Martinussen, 1984). Således ordner jeg noen av funnene mine til de ytre handlingsmulighetene selskapet har; *lokalisering i tid og rom, ressursfordeling og regulering.*

5.1.1 Lokalisering i tid og rom

Frida (2015) forklarer at selskapet har en bevisst strategi for valg av lokaliteter. Dermed har oppdrettsselskapet vedtatt å starte sertifiseringsprosessen ved to lokaliteter (oppdrettsanlegg) i Finnmark; Sarnes, Nordkapp og Bergneset, Alta. Valget av lokalitetene begrunnes med at det er de lokalitetene som har de beste forutsetningene for å bli sertifisert. Forutsetningen følger som en kombinasjon av lokalisering, produksjon og ansatte. Selskapet har ikke satt noen tidsramme for når alle deres lokaliteter skal være sertifisert, da det muligens ikke er alle lokaliteter som de vil være mulig å sertifisere på grunn av naturgitte forhold (Frida, 2015). Frida (ibid) forklarer videre at for hver enkelt lokalitet vil den geografiske plasseringen være av betydning. Den ene er i et område med temperaturer som begrenser utbredelsen av lus, mens den andre er lokalisert i et område med mye villaks og rekreasjonsmuligheter. Dette viser at valget av lokalisering spiller en viktig rolle slik Martinussen (1984) skriver.

Observasjoner og intervjuer ved min deltagelse i ASC-implementeringen bekrefter også at selskapet opplever et ytre press fra samfunnet. Dette er i forhold til omdømmet oppdrettsnæringa har, men også hvordan lokalitetene er direkte i konflikt med andre interesser. Lakseoppdrett i Altafjorden får kritikk på bakgrunn av potensielle rømminger som oppfattes som en trussel mot Altaelva, mens i Nordkapp er det bekymringer for at lokaliteten kommer i konflikt med tiltenkt olje og gass virksomheten. Får å imøtekomme noen av disse bekymringene fra lokalsamfunnet er ASC et av de verktøyene selskapet ønsker å bruke. Hermed er det ytre presset fra samfunnet om at virksomheten skal fremme bærekraftighet noe som påvirker selskapets avgjørelser (Frida, 2015). Selskapet forsøker å imøtekomme presset ”på rett sted til rette tid” (Martinussen, 1984, side 129).

Den direkte effekten ASC vil ha for lokalsamfunnet virker minimal, men som Amund (2015) forklarer, vil nok heller ikke lokalsamfunnet merke noen signifikant forskjell etter implementeringen med unntak av muligens litt mindre støy fra anlegget.

Prinsipp 7 (*God nabo og ansvarlig borger*) i ASC standarden fokuserer på at selskapet bør være engasjert i lokalsamfunn og urbefolkning (ASC, 2012). Ett av kriteriene er å holde strukturert møtevirksomhet med interessentene (samfunnet) og ansvaret for å arrangere slike møter ligger på selskapet (ibid). Hermed vil dialog og ytterligere møtevirksomhet mellom selskapet og interessentene forkomme på bakgrunn av ASC-kravet. Den økte interaksjonen mellom partene vil øke kommunikasjonen, noe som er nødvendig for å imøtekomme lokalsamfunnets bekymringer. ASC-laksestandard kan dermed ha en positiv effekt for selskapet og samfunnets felleskommunikasjon.

”Finnmark skal være prøvekluten for ASC” (Kåre, 2015).

Målet innad i selskapet er å få de utvalgte lokaliteter sertifisert innen 2016, noe de anser som er et realistisk mål for at det skal være godt implementert forklarer Kåre (2015). GSFF ASC-sertifisering vil skal være begynnelsen på å få hele selskapet ASC-sertifisert over tid, noe som Kåre (2015) formidler gjennom overnevnte sitat.

5.1.2 Ressursfordeling

Hvorledes de tilgjengelige ressurser blir fordelt for å drive produksjon er beregnet ut i fra gevinsten selskapet får gjennom sertifiseringen. Begge lokalitetene har den nødvendige

infrastruktur og materielle midler for å gjennomføre ASC-sertifisering, men noen ekstra kostnader følger med ASC programmet, for eksempel innkjøp av miljøstasjoner, måleutstyr og arbeidskraft, samt ekstra administrativt arbeid (Ida, 2015, Kåre, 2015). Selve sertifiseringsprosessen fra CAB vil koste to- til trehundretusen kroner per anlegg (Frida, 2015), noe som i seg selv setter kostnadmessige begrensninger på hvor raskt en kan få alle lokaliteter sertifisert. Mye av ressursene som GSFF har tilgjengelig gjør at strukturen selskapet trenger for å få ASC-sertifisering eksisterer allerede ved lokalitetene og i selskapet. Selskapet må være økonomisk bærekraftig for å kunne gjennomføre nye ordninger, slik som ASC-laksestandard.

Det er frivillig for oppdrettsselskaper å implementere ASC-laksestandard. Likeså er medlemskapet i GSI. Selv om selve deltagelsen er frivillig, er presset fra omgivelsene oppdrettsnæringa opererer i tilstrekkelig til at selskapene vurderer, og ofte aksepterer, slike sertifiseringssystemer. Når selskapet også godtar premissene GSI har vedtatt, og dermed ASC, fremkommer nye rammer for selskapets virksomhet. GSI-avgjørelsen vil derfor påvirke hele konsernet, der ASC først blir introdusert til Finnmark, og de andre regionene i konsernet følger etter. De naturgitte forholdene i Canada og Finnmark gir de beste forutsetningene for å lykkes. Implementering av ASC-laksestandard vil fremme økt samarbeid på tvers av landegrensene og mellom selskapene i form av kunnskapsdeling. Foreløpig er mye av kunnskapsutvekslingen mellom partene begrenset, men Grieg Seafood har ei biologigruppe som kommuniserer mellom selskapene (Frida, 2015), ytterligere samarbeidsgrupper vil forekomme på basis av samhandlingen i konsernet.

5.1.3 Reguleringer

Selskapet forholder seg til norsk lov og de gjeldende reguleringene for norsk oppdrettsnæring, i tillegg har de også kontakt med lokalsamfunnet, urbefolkning og andre interessenter (Frida, 2015). Disse utfordringene, mulighetene og restriksjonene som beskriver mulighetsstrukturen er således med å forme samhandlingen i selskapet. I tillegg kommer også kravene til ASC som skaper et helhetlig blikk over hvilke nye rammer som selskapet må forholde seg til.

”Mye dokumentering vil muligens ta fokuset litt vekk fra produksjonen” (Annie, 2015).

De nye ASC rammene legger begrensninger på bruk av allerede investert utstyr slik som akustisk predatorskremmel, hermed presses selskapet til å vurdere andre metoder for predatorvern; som er en ”positiv forandring” som Ivar (2015) uttaler. Derimot er kravet til sedimentprøvetaking hos ASC mindre restriktiv enn i det norske regelverket. ASC krever undersøkelse på selve produksjonsområdet (lokaliteten), mens norsk lovverk krever helhetlig undersøkelse av den påvirkede vannforekomsten og dens påvirkningsområder. Det norske regelverket for bunnprøver tar utgangspunkt i at området rett under lokaliteten vil bli endret, men at bunnforholdene lengre i fra produksjonsområdet skal være upåvirket. Motsatt vil arbeidsmiljøloven være mer utfyllende på enkelte områder enn ASC kravene angående selskapets arbeideransvar. Derfor kan de nye rammene som ASC-standarden gir pålegge selskapet et nytt sett med reguleringer som faller over de gamle, der de strengeste kravene fra gamle og nye reguleringer blir avgjørende. Selskapet aksepterer altså de nye rammene og herved nye restriksjoner, men ved innførselen av det nye rammeverket følger også nye muligheter. Mulighetsstrukturen blir dermed endret og kan gi plass for nye samhandlingsreformer, slik som Røsstad (2001) benevner.

Prinsipp 5 (*Utvikle og operere lokaliteten på en samfunnsansvarlig måte*) i ASC-standarden er hovedsakelig allerede dekket gjennom det norske lovverket. Under gjennomgangen av prinsipp 5 blir det fort avdekket at det største tiltaket selskapet må iverksette for å imøtekomme prinsippet er antidiskriminering og likestillingskurs for ansatte. Prinsippet legger vekt på organisasjonsrett, tarifforhandlinger, barnarbeid, tvunget arbeid, lønn, forsikringer etc.

”Ikke noe spesielt man reagerer på, da allerede mye er tatt i betraktning til gjennom for eksempel arbeidsmiljøloven” (Christian, 2015)

Det mye av ASC-kravene er på dokumentering og rapporteringsnivå for GSFF. Det er noen fysiske tiltak som må forekomme, men hoveddelen av arbeidet for implementering av ASC-lakestandard for GSFF vil være administrativt arbeid.

5.2 Griegs motiveringsgrunnlag

Den ytre motivasjonen for å implementere ASC-lakestandard kommer fra samfunnet. Hermed kommer *presset* fra omgivelsene som GSFF opererer i sentralt. Presset om å bli mer bærekraftig. ASC-lakestandard, som er dannet i samarbeid med en verdensledende

miljøorganisasjon WWF, signaliserer miljøvennlighet. Samfunnet ønsker en mer bærekraftig oppdrettsnæring, dermed ønsker næringa å imøtekomme forbrukerønskene, og ASC-laksestandard fremstår som et verktøy for å nå dette målet. Symbolutviklingen danner en fellesforståelse av virkeligheten innad i organisasjonen, men også i samfunnet for øvrig. Men virkelighetsoppfatningen er forskjellig i forhold til kompetansegrunnlaget og de normene som eksisterer i gruppene. For eksempel har ansatte i GSFF nok en annerledes virkelighetsoppfatning enn miljøorganisasjonen WWF.

5.2.1 Symbolutvikling

Forståelsen rundt ASC-laksestandard, og hva det medbringer, er det foreløpig bare enkelte i selskapet som har kunnskap om. Dette reflekteres gjennom intervjuene, der de ansatte aksepterer at dette er en forandring de er pålagt av ledelsen, men uten at de selv har full forståelse for hva ASC-standarden er. Dette grunnes ved at GSFF nylig har begynt eksploreringen av ASC-laksestandard og dens betydning for selskapet. Selskapet på sin side forholder seg til de kriteriene ASC-laksestandard stiller og vil oppfylle dem på en mest mulig økonomisk måte. Det ligger ikke noe insentiv i ASC-systemet til å strekke seg lengre enn det rent nødvendig, men selskapet implementerer GLOBALG.A.P for å dekke områder ASC-standarden ikke tar like godt for seg. Selskapet tror imidlertid at forandringene vil føre til en fellesforståelse og som Kåre (2015) uttrykker: ”Vi kommer til å lære mye av dette”.

”Det er et kvalitetsstempel å bli sertifisert, noe som gir eierforhold og motiverer” (Per, 2015).

Er ASC en nødvendighet for norsk oppdrett?

”Nei, trur det går bra uten. Det kan jo hende det bidrar litt positivt, men det er allerede stort fokus uten ASC. Generelt fokus på å bli bedre, men ASC fremskyver det nok litt” (Per, 2015).

ASC skaper en arena for å belyse forskjellige aspekter angående bærekraftighet gjennom aktørenes deltagelse. Selv om de ikke har fått den fullstendige forståelsen av ASC skjer en prosess for å anskaffe seg en fellesforståelse. At Finnmark blir valgt som ”prøveklut” for ASC-laksestandard gir en motivasjon for at implementeringen av programmet er gjennomførbart. Ledelsen er bekymret for at selskapet ikke vil kunne klare å få *alle* sine lokaliteter sertifisert, men da ASC er forankret i GSI standarden vil dette være en av selskapets målsettinger. Noen av problemene som eksisterer i oppdrettsnæringa blir

nødvendigvis ikke løst gjennom ASC, men det er et positivt innslag for norsk oppdrettsnæring ifølge Maria (2015).

Observasjonene viser et ønske om å fremstå mer bærekraftig og ansvarlig, noe som gjenspeiles i at året 2015 prioriteres frivillige sertifiseringsprogrammer hos GSFF. Et ytterligere skift mot det mer profesjonelle er ei symbolutvikling fra GSFF.

”Det er en nødvendighet for å få ting på plass, bedre struktur i selskapet og på lokalitet” (Amund, 2015).

ASC-produkter er anerkjent i markedet som et bærekraftighetsstempel. Dette resulterer i en kraftig etterspørsel etter ASC-sertifiserte produkter (Frida, 2015, ASC, 2014a, ASC, 2014b). I denne sammenheng har ASC-produkter generelt også fått en økning i salgsverdi, noe som gir selskapet motivasjon for å bli ASC-sertifisert. Dermed vil det også være et kappløp om å bli ASC-sertifisert raskt, ved at unikheten av å være ASC-sertifisert minsker med at flere selskaper blir sertifisert.

Valgene av de første ASC-lokalitetene er også gjort bakgrunn av at selskapet ønsker å frembringe kvalitet og nisjeprodukter som kan skille seg ut i markedet. Den ene lokaliteten befinner seg i et eksotisk område (verdens nordligste), mens den andre har høy produksjonskvalitet, dermed vil en ASC-sertifisering kunne bli brukt i salgargumenter (Kåre, 2015).

5.2.2 Kunnskapsproduksjon

En regner med at det vil ta en 2-3 års periode før ASC-programmet er godt implementert i selskapet (Kåre, 2015). Dette på bakgrunn av at det er enkelte kriterier som trenger nøye oppfølging. Det er også tatt høyde for at det kan oppstå misforståelser om hvordan ASC-laksestandard ønsker at kravene skal oppfylles. Således blir standarden tatt seriøst i form av en grundig kartleggingsfase, slik at tidsrammer blir opprettholdt og optimal ressursbruk.

”De største selskapene er som regel godt informert om ASC” (Maria, 2015).

Bruk av samarbeidspartnere som Akvaplan-Niva bidrar til at kunnskapen om utforming av miljøundersøkelser, i forhold til de nye rammene, utvikles. Selskapets forbedringspotensial fremmes ved gjennomgåelsen av standarden og ytterligere dialoger med interessenter.

Kunnskapsnivået i selskapet er varierende i forhold til selve ASC-laksestandard. De ansatte har ikke per dags dato fått den opplæringen som er nødvendig, men dette er noe som skal bli prioritert i implementeringsfasen. Hittil har noen få vært på ASC-innføringskurs, mens det store flertall forventes å få grundigere gjennomgang fortløpende. Den foreløpige kunnskapen en del av de ansatte har fått er på bakgrunn av deres ansvarsområder i forhold til ASC-kartleggingen; fiskehelse, HR (human resource), PR (public relation) og produksjon. En stegvis kunnskapsproduksjon rundt ASC-laksestandard vil finne sted, og kunnskapsgrunnlaget går ovenfra og nedover i systemet, ledelse, driftsledere og akvateknikere (røktere) (Frida, 2015). Således økes kunnskapsnivået gradvis gjennom den økte samhandlingen mellom ledelse og ansatte, og forståelsesfellesskapet blir sterkere i selskapet.

”Dokumentasjonsdelen av arbeidet vil være en utfordring” Ivar (2015)

”For oss i administrasjonen vil dokumentasjonsdelen gå greit, da vi er vant med teori” (Per, 2015).

Som Ivar og Per her uttaler er oppfatningen at det administrative arbeidet vil fungere som en begrensende faktor for motivasjonen hos enkelte. Kompetansegrunnlaget for denne type arbeid er noe som må forbedres for å øke motivasjonen til de ansatte. Utdanningsnivået påvirker samhandlingen i delsystemene (Martinussen, 1984), der en kunnskapsproduksjon angående ASC-laksestandard og bærekraftighet skapes.

Det vil nok forekomme en blanding av hva som er GLOBAL G.A.P og ASC-laksestandard, da begge blir introdusert på tilnærmet samme tidspunkt. Om dette har noen betydning for de forskjellige programmene gjenstår å se, men en kan forvente at en kunnskapsproduksjon rundt programmene forekommer. Det er skapt noen forventninger til ASC-laksestandard og om hvordan det vil påvirke selskapet. *”Det er kjempe spennende”* uttaler Annie (2015). Mange av disse tiltakene hadde kanskje aldri ville bli gjennomført uten slikt press, fortsetter hun. Annie (2015) vektlegger hvorledes bedring av omdømmet, seriøsitet og ansvarsskapelse vil bli skapt gjennom sertifiseringen; *”Fungerer som et påskudd for å gjøre tiltak i selskapet”*.

Mye av kunnskapen i selskapet er allerede tatt i bruk for å styrke selskapet, spesielt med tanke sykdoms- og parasittutbedring. Dette er kunnskapsproduksjon som startet før implementeringen av ASC. Mens andre områder som for eksempel hos HR angående diskrimineringsproblemstillingen har selskapet tidligere hatt lite oppmerksomhet rundt. Det blir en grundig gjennomgang av selskapet, men også et tiltak for å få kunnskap dokumentert i stedet for at det sitter i hodet på enkelte ansatte, forklarer Christian (2015). Således kan mer kunnskap bli fordelt i selskapet gjennom dokumentasjon, samt at det kan få en nytteverdi i henhold til bedrende evalueringer av driften.

En stor del av ASC-laksestandard er utarbeidelse av erklæringer for å drifte virksomheten innenfor fokusområdene, selskapet ansvarliggjøres mer ovenfor sin virksomhet. Dermed gir de fra seg muligheten til å benytte andre produksjonsmidler enn det ASC-standarden krever.

5.2.3 Normdanning

Det er en enighet i selskapet om at oppdrettsnæringa skal driftes på en mer bærekraftig og effektivt måte. Normdanning i forhold til press på å forbedre virksomhetens omdømme er noe som vil være verdiskapning for videre drift. Selskapet håper at en ASC-sertifisering vil bedre omdømmet, men også for at selskapets ansatte vil føle ytterligere eierskapsfølelse. Å drifte virksomheten på en fremtidsrettet måte, med ASC-sertifiseringen som et av verktøyene, vil være gulrotten (Frida, 2015). Konkurransen mellom selskapene om å være den ”beste” gir motivasjon, der de som blir betraktet som best vil forsøke å holde plasseringen, og de andre vil fokusere på å komme på likt nivå.

”Stolthet for de som jobber” (Annie, 2015).

Hvordan selskapet skal forholde seg til sine ansatte, samfunnet og sin omgivelser blir vektlagt gjennom ASC-standarden. Selskapet har for eksempel tidligere ikke hatt noen spesielle tanker angående urbefolkningsspørsmålet, men dette kan også gjenspeiles i at virksomheten er en del av urbefolkningssamfunnet. Her oppfattes spørsmålet om urbefolkningsrettigheter som noe staten og urbefolkningens representanter selv holder styr på. Derimot blir GSFF driftet som et selvstendig selskap fra hovedkontoret i Alta, noe som gjør at selskapet har nær tilknytning til samfunnet det opererer i. Mange av de ansatte kommer fra Finnmark og har dermed et eierforhold til landsdelen.

”Holdningsendring vil være den største utfordringen” (Ida, 2015).

Motivasjonsgrunnlaget for å skape nye normer som igjen vil forandre holdninger, vil være avhengig av hvorledes ledelsen fremlegger de nye rammene under *handlingspremissene*. Gjennom observasjonene blir ofte ”cowboy” brukt som et uttrykk for hvorledes oppdrettsselskaper ble driftet i begynnelsen. Med dette menes en praksis som ikke tok særlig til høyde for sikkerhet, miljø og ansvarlighet. Normen i oppdrettsselskaper har forandret seg siden den gang, derimot eksisterer noe av cowboy-mentaliteten fortsatt. Ivar (2015) tror at sertifiseringene er med på å forandre den resterende ”cowboy-mentaliteten”, noe som han begrunner med effekten anleggssertifiseringer hadde.

”Hvis alle i oppdrettsnæringa hadde hatt eierforhold til selskapet ville det løse mange problemer” (Ida, 2015).

Å skape eierforhold og samtidig standardisere selskapet vil være et forsøk på å møte en balanse mellom ansvarsfølelse og følge ”ordre” fra ledelsen. Amund (2015) forklarer videre at det er gode holdninger hos de ansatte for forandring av praksis, men en nøye oppfølging fra ledelsen vil være av nødvendighet for suksess. Normene forandrer seg med tiden i tråd med virkelighetsforståelsen. Normdanningen er derfor i kontinuerlige endringen (Martinussen, 1984).

5.3 Griegs strukturelle ordninger

For å få implementert ASC-laksestandard godt i selskapet kreves det en høy tilstedeværelse av lokalitetsansvarlige og ledelsen for øvrig. Dette vil styrke og eskalere implementeringen gjennom kommunikasjon, koordinering og kontroll (Amund, 2015, Kåre, 2015). Selskapet utlyser i denne sammenheng ei stilling som *miljøkoordinator* for å imøtekomme de nye rammene og dets oppfølging. Selskapet får ytterligere hjelp fra intern-revisjon som også vil bidra til å iverksette det nye rammeverket (Kåre, 2015). En standardisering vil bevege selskapet mot en kontrollordning av virksomheten, noe som gjør strukturen mer stiv (Martinussen, 1984). Dilemmaet med ”toppstyrt” organisasjon er effektiviteten i hvordan samordningen kan gjøres før den utfordrer innovasjon. Med dette mener Martinussen (1984) at jo mer det arbeides på tvers mellom avdelingene, desto enklere kan praktiske problemer bli løst, men det kan også utfordre kontrollen og skape unødvendig informasjon. Graden av

styring og overvåkning har konsekvenser for andre sider av livet i organisasjonen (Martinussen, 1984). Nøkkelbegrepene her er *kommunikasjon, koordinering og kontroll*.

5.3.1 Kommunikasjon

Det er ledernes ansvar å formidle ASC-standardens informasjonen nedover i systemet, med de forandringer og annet som skal gjøres i forhold til ASC-implementeringen. Med dette innegår utarbeiding av de forskjellige rapporteringssystemene for å ha en god samhandling med ASC og CAB. Disse systemene vil være avhengig av tidspunkter, hendelser og rutiner. GSFF vil i ASC-laksestandard sammenheng utvide bruken av eksisterende kommunikasjonskanaler for å imøtekomme ASC-laksestandardens kriterier. Den kommunikasjonsordningen selskapet har vil bli litt utfordret av ASC-standard, i henhold til rapportering fra lokalitet til administrasjonen. Dette skaper en nærmere kommunikasjon mellom ledelse og ansatte.

De nye rammene får selskapet til å tenke nytt i hvordan de ønsker at kommunikasjonen skal være i selskapet, samt ut i samfunnet. Med bedømming av hvilke rapporteringssystemer som kan være mest effektiv. Med dette har selskapet allerede begynt prosessen i å digitalisere mange av de forskjellige rapporteringssystemene, i håp om økt effektivitet og enkelhet. Dette er ordninger som de nye smart-systemene (digital kommunikasjon) i selskapet bruker for å gi en større nærhet mellom ledelse og ansatte. Frida (2015) uttaler at nødvendigheten for at smart-systemer som SmartDoc og FishTalk blir hyppig brukt av de ansatte, og vil være av stor betydning. Dette er hjelpemidler som skal gjøre kommunikasjonen enklere og dermed påvirke samhandlingen. Dette kan også svekke samhandlingen i selskapet ved feilbruk. Et eksempel på dette kan være at kommunikasjonen fra ledelse til ansatte blir misoppfattet av de ansatte, mens ledelsen tar til høyde for at kommunikasjonen gjennom systemene er tilstrekkelig.

”Dokumentasjonsdelen kan bli en meget stor utfordring” (Frida, 2015).

Samarbeid på tvers av regionene vil muligens fremme nærmere forhold mellom aktørene, men også i konsernet for øvrig (Kåre, 2015). Kommunikasjon og samarbeid blir mer vektlagt enn tidligere i selskapet, noe som altså vil være med på å skape bedre samhandling hos GSFF.

5.3.2 Koordinering

Kartleggingen av ASC-kriteriene ble gjennomført i samarbeid mellom meg og GSFF. Dette var en viktig del for implementeringsprosessen av ASC-laksestandard, da det skapte klarhet i hvilke avdelinger og personal som skal være inkludert i startfasen av implementeringen. Det ble også kartlagt hvilken informasjon som skal sendes nedover i systemet, og hva som kan effektivisere implementeringen, koordinering og kommunikasjon. Dermed er mye av forarbeidet i ASC-implementeringen å systematisere og samle data. ASC-programmet er dermed med på å forbedre selskapets informasjonsstruktur, men også koordinering mellom avdelinger og ansatte.

”Det er en veldig fin og systematisk gjennomgang av selskapet. Det bevisstgjør våres fokusområder” (Christian, 2015).

Under koordineringen ble det kartlagt hvilke prosedyrer, tabeller, logger og oppslagsverk som må bli utarbeidet i forhold til ASC-laksestandard. Det ble altså lagt frem nye mål for selskapet, som ble videresendt til de forskjellige avdelinger med kompetanse på område. Fiskehelsesjefen blir informert om hvilke tiltak som må gjøres i forhold til fiskehelse og ASC-standard, PR-sjef fikk beskjed om ASC sine samfunnskriterier, samt fikk jeg selv ansvar for utvikling av forskjellige planer; avfallshånderingsplan og viltlivplan. I denne sammenheng blir informasjon over de krav som er oppnådd tilbakesendt til ASC-ansvarlig i selskapet. Dermed kan hun ha oversikt over ASC-programmets progresjon. ASC-standardens forskjellige prinsipper og krav ble inndelt i forskjellige arbeidsoppgaver som enkelte fikk ansvaret for å oppfylle. Hovedansvarlig for implementeringen koordinerte og fulgte opp progresjonen av de ansvarlige. Således har denne koordineringen i selskapet gjort at de ansatte har fått forskjellig innblikk i ASC-standard. Noen som har ført de at de ansatte har fått ulike oppfatninger om ASC-standard. Dette kan belyse hvor formell eller uformell den sosiale strukturen er (Martinussen, 1984) i GSFF. Det er en kombinasjon av toveiskommunikasjon og medbestemmelse i administrasjonen, og pyramideform lengre ned i selskapet, noe som Martinussen (1984) beskriver som en viktig side i forhold til graden av sentralisering eller demokratisering. Hermed kommer også byråkratiseringen ASC medbringer. Nye regler og oppfølgingsrutiner blir sterkt knyttet opp mot administrasjonen.

Ytterligere koordinering av datastrømmen som ASC pålegger selskapet tvinger programutviklere til å forandre og tilpasse programmene sine i forhold til ASC kravene. Dette

blir programutviklere som FishTalk utfordret på fra selskapet, der en tilpasning vil være og foretrekk for å kunne fortsette å bruke programmene like effektivt. FishTalk er et loggføring/rapporteringssystem. Ivar (2015) forteller at koordineringen i selskapet vil således kunne bli forbedret gjennom ytterligere struktur og orden, noe som forhåpentlig vil resultere i mindre avvik og mangler.

5.3.3 Kontroll

Under kartleggingsfasen til ASC programmet starter utarbeiding av ASC-permer, som er oppslagsverk som vil bli brukt under revisjonsrunder. Dette vil gi selskapet og sertifiserer kontroll over data samt øke effektiviteten ved gjennomførselen. Kontroll er en del av samhandlingsbetingelsen i den strukturelle ordningen, der kontroll beskriver hvor formell selskapet er (Martinussen, 1984). ASC tilfører ytterligere kontrollpunkter over virksomheten, men som Martinussen (1984) beskriver, vil kontrolløkning fremme mer byråkrati, autoritet og overvåkning.

”En trenger ikke å gå langt tilbake i tid der litt ekstra dokumentasjon ville hjulpet når uhellet var ute” (Annie, 2015).

Et eksempel på økt kontroll som ASC medbringer til samhandlingen, er dens krav til loggføring og rapportering av avlivninger og dødsfall av predatorer. Kravet om rapportering og loggføring vil nok føre til at akvateknikerne (røktere) vil gjøre andre tiltak enn avlivninger for unngå rapporteringen. De ansatte vil også bli nødt til å rapportere andre deler av sitt arbeidsområde, slik som loggføring av drivstoff, miljømålinger og fôrtesting. Akvateknikerne vil bli mer tilpasset i forhold til dokumentering av driften, noe selskapet kan bruke til å se sammenhenger mellom produksjon og personal.

”Trur vi får meget god kontroll over virksomheten. En privatbedrift ønsker å ha kontroll på alt” (Ida, 2015).

Selskapet gjennomgår en transformasjon, fra der ansatte kunne litt om alt til spesialisering på et enkeltområde. Standardiseringen av selskapet fremmer fokus på flere områder og de ansvarlige blir ytterligere spesialisert innenfor sitt ansvarsområde, samt klargjøring av hvem som har hvilket ansvarsområde (Christian, 2015). Ytterligere struktur og system i selskapet er et positivt press for de ansatte (Ida, 2015), noe som også er et positivt press for næringa i seg

selv (Annie, 2015). En viktig del for økt kontroll er opplæring av felles oppfatnings- og verdisystemer. ledelsens beslutninger blir legitim ovenfor de ansatte, noe som fører til adlydelse som en automatisk reaksjon fra de ansatte (Martinussen, 1984).

Et strammere rammeverk vil forhåpentlig forhindre rømning og andre større avvik i selskapet (Christian, 2015). Derimot er det ikke slik at selv om selskapet utarbeider nye prosedyrer i henhold til ASC vil fungere tiltenkt i praksis. Den ytterligere kontrollen vil også være tidskrevende for selskapet, hermed nødvendigheten for å ansette en miljøkoordinator og dermed ekstra kostnader.

Hva vil de største utfordringene være for selskapet?

”De største utfordringene vil være å få de ansatte til å kjenne de nye prosedyrene” (Christian, 2015).

Hvordan stiller de ansatte seg til de allerede eksisterende prosedyrene?

”De eksisterende prosedyrene blir brukt i varierende grad, dessverre” (Christian, 2015).

Når avvikene forekommer tilsier det at prosedyrene ikke er fulgt. Derimot oppstår også avvikene når uhellet er ute, og en har dermed ikke oversikt over når prosedyrene blir brukt, eller ikke, forklarer Christian (2015).

5.4 Griegs handlingspremisser

Ved innføringen av de nye ASC-rammene ønsker selskapet ei samhandling som fremmer motivasjonen hos de ansatte. Herunder er det fordelaktig å kunne legitimere implementeringen av ASC-standarden for ansatte, slik at en likedanning og identitetskaping fremkommer i selskapet. Derimot er ASC-programmet en avgjørelse som kommer fra GSI (Global Salmon Initiative) medlemskapet, og det er således ikke et direkte initiativ fra selskapet selv.

5.4.1 Legitimering

Hvordan stiller de ansatte seg til ASC?

”Har et mål om å bli sertifisert, derfor blir det forandringer” (Frida, 2015).

En av hovedutfordringene blir følgelig å få hele organisasjonen til å tilpasse seg. ASC bidrar til å skape en fellesforståelse av de forandringene som inntreffer. Hermed blir det også enklere å argumentere for de forandringene som kommer, med sertifiseringen som ”gulroten” (Frida, 2015). Legitimering er en viktig del av prosessen og hvordan samhandlingen utløper seg. Selskapets legitimering av mål og ressursbruk skal rettferdiggjøre verdiskapningen som søkes (Martinussen, 1984).

Er ASC en nødvendighet?

”Det er utrolig viktig for matproduserende selskaper å ha standarder. Det bidrar på tryggheten, miljøet og matkvaliteten” (Annie, 2015).

”Om det er en nødvendighet er muligens å strekke det for langt, men at det er et godt påskudd for forbedring” (Christian, 2015).

”Det er et positivt innslag for norsk oppdrettsnæring” (Maria, 2015)

”De uhellene som er i næringa er hovedsakelig menneskelig svikt, hermed er standarden en nødvendighet for å minimere” (Christian, 2015)

Sitatene over viser en fellesforståelse over at ASC medbringer en nytteverdi for oppdrettsnæringa og selskapet. Dermed kan man legitimere målet med ASC sertifisering i selskapet. Legitimeringen omhandler målene og formingen av organisasjonen for å nå målene (Martinussen, 1984). Denne legitimeringen må foregå fortløpende i forhold til målsettinger og struktur som endres over tid, og selskapet må imøtekomme målene og ressursbruken for å kunne ha handlingsalternativer og motivasjon for samhandling (ibid).

Der skiftet mot mer åpenhet rundt hvordan selskapet driftet og dens resultater vil bli mer offentliggjort (Kåre, 2015). ASC krav om gjennomsiktighet gir muligens et ekstra insentiv for å dra næringa i ei ny retning. Hermed kan kanskje oppdrettsnæringa argumentere for at en gjennomsiktig virksomhet følger de reguleringer og retningslinjer på best mulig måte. Å oppfordre interessenter til å undersøke situasjonen selv, da selskapene ikke har noe å skjule.

Hvor mye vektlegges gjennomsiktigheten per dags dato av de ASC sertifiserte selskapene?

”Det vektlegges aldri, derfor er det mye press fra ASC på dette” (Maria, 2015).

Begge lokalitetene er plassert på områder der lokalsamfunnet er til dels skeptisk, men som nevnt møter den ene lokaliteten relativt sterk motstand fra lokalsamfunnet, noe som selskapet ønsker å imøtekomme med innføringen av ASC, som legitimerer for ansvarlig oppdrettsvirksomhet. Selskapet håper det vil gi en positiv effekt på lokalsamfunnets oppfatning.

5.4.2 Likedanning

Selskapet ønsker å fremme en praksis som gjør at hele virksomheten opererer under noen felles rammer. ASC-programmet kan være en bidragsyter til å nå denne likedanningen, da selskapet bli mer standardisert som følge av dette. Således kommer også ASCs krav om ytterligere samarbeid med andre oppdrettsselskaper i nærområdet (Area-Based Management) (ASC, 2012), hermed en videreutvikling av virkelighetsforståelse mellom oppdretterne. Denne kommunikasjonen og samarbeid blir oppfordret i standarden til å involvere alle interessenter, fôrprodusent, NGOer, samfunn, etc.

Sertifiseringsprogrammene forsøker å legge press på en mer bærekraftige drift innenfor oppdrettsnæringa (ASC, 2012). Øker bevisstheten rundt bærekraftighet (Per, 2015), som blir oppfattet som et positivt press på næringa, skapes en fellesforståelse for innføringsfasen av ASC i selskapet.

Friheten og fleksibiliteten kan muligens bli mindre, men fordelene vil overveie ulempene (Annie, 2015). Sannsynligvis vil ikke alle ansatte se nytteverdien i ASC-standard, dermed er nødvendigheten av grundig informering og opplæring avgjørende, forklarer Amund (2015). Martinussen (1984) beskriver at det er i det uformelle samværet at fellesforståelsen av den sosiale virkeligheten formes, men at opplæringen også har en påvirkning.

ASC vil gi selskapet et løft. De ansatte vil arbeide seg igjennom denne tilpasningsperioden. Nødvendigheten for å ha et godt fokus vil være en nøkkeltanke for en god implementering (Kåre, 2015). Fellesforståelsen til de ansatte er med på å forklare hvordan GSFF løser sine oppgaver (Martinussen, 1984).

5.4.3 Identitetsskaping

ASC-sertifisering krever at selskapet må utarbeide erklæringer og poliser som uttrykker selskapets samtykke og etterstrebelse for overholdelse, forbedring og forandring av ulike

problemstillinger. Dette skal fremme identitetsskaping i selskapet som mer bærekraftig. Dermed blir ASC et kvalitetsstempel både for de ansatte og næringa. Følelsesmessig tilknytning mellom individer og selskapet gir en identitetsskaping (Martinussen, 1984). ASC-laksestandard kan fungere som et middel til å forsterke denne identitetsskapingen blant medlemmene.

I bestrebelsen av å være et av de mest bærekraftige oppdrettsselskapene, implementeres også GlobalG.A.P. Dette er på grunnlag av ytterligere markedspris og plassering, men også på bakgrunn av at standardene fokuserer på forskjellige områder; GlobalG.A.P vektlegger de kultiverte artene ytterligere innenfor fiskevelferd (Frida, 2015). Implementeringen av GlobalG.A.P fører alene til store forandringer på de utvalgte lokaliteter. Fremskyvingen av en holdningsforandring i næringa har forkommet (Kåre, 2015). Holdningsendringen er å være mer miljøtilpasset og imøtekomme forbrukerønskene, dermed vil tiltak som styrer selskapet i den retning gjøre at medlemmene identifiserer seg med selskapets mål. Overgangen kan være problematisk hvis en tar en helomvending (fra en praksis til en annen), men gjennomføres den stegvis over lang tid vil det kunne gjøre overgangen enklere (Martinussen, 1984).

De utvalgte lokalitetene for ASC skal fungere som pionerer for bærekraftighet hos selskapet. Selskapet ønsker som nevnt å således forbedre omdømmet og gå frem som et godt eksempel på god oppdrettsvirksomhet i de omtalte områdene (Frida, 2015). Dermed kan også de ansatte identifisere seg som pionerer mot det bærekraftige, noe som kan fordele seg utover i selskapet. Oppdrettsnæringa begynner å operere på en mer ansvarlig måte, dermed blir den også mer bærekraftig. Dette med spesielt fokus på villbestander og samfunnet en operer i. Således vil det bli et press mot de beste lokalitetene (Kåre, 2015). Arbeidstolthet hos ansatte vil kunne øke ettersom de jobber aktivt sammen for å imøtekomme bærekraftighetspresset.

6 Diskusjon

Her vil en videre bedømming av ASC-laksestandard og dens kraft til å gjøre GSFF mer bærekraftig bli videreført. Fortolkningen av intervjuene, observasjonene og litteraturen gir grunnlag for diskusjon av ASC-laksestandard og GSFF. Herved henviser jeg til oppgavens problemstilling: *Bidrar ASC laksestandard til å fremme økt bærekraft hos norsk oppdrett eller er dette mer en symbolsk strategi for bedret renommé?*

ASC er forsiktig med å uttale deres standarder som bærekraftig, slik som, for eksempel, MSC har gjort. ASC promoterer standardene som et symbol på *ansvarlig* oppdrettsvirksomhet, der de forsøker å fremme de oppdrettsprodukter som er ASC-sertifisert som mer ansvarlig og bærekraftig enn usertifiserte produkter (ASC, 2012). Diskusjonen må i denne sammenheng ha en relativt klar definisjon på bærekraftighet, eller *bærekraftig utvikling*, slik som ASC promoterer. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling i 1987 definerte en *bærekraftig utvikling* som: *en utvikling som oppfyller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å oppfylle sine behov* (United Nation, 1987).

6.1 Blir Grieg Seafood Finnmarks lokaliteter mer bærekraftig?

Ut i fra definisjonen fremlagt av Gro Harlem Brundtlands FN-kommisjon, vil funnene i oppgaven muligens tilsi at lokalitetene vil kunne ha en bærekraftig utvikling. Ved dette vil jeg argumentere for selskapet vil kunne få et løft mot en bærekraftig utvikling gjennom ASC-sertifiseringen.

Mange av de forbedringene ASC-laksestandard pålegger selskapet er noe selskapet allerede er har tatt til høyde for å forbedre før avgjørelsen om ASC-sertifisering. Dette gjennom GLOBAL G.A.P. sine forskjellige utbedringskrav, noe som blir reflektert under gjennomgangen av ASC-standard. Selv om mange av ASC-kravene er oppfylt gjennom GSFFs fungerende praksis, er det en del mangel på dokumentering av det som faktisk blir gjort. På dette området bidrar ASC-laksestandard til at selskapet får økt kontroll på virksomheten ved at dokumenteringskravet i selskapet blir utvidet. Generell dokumentering vil muligens kunne bli brukt til å belyse områdene selskapet kan forbedre ved mer konkret informasjon om virksomheten. Dokumenteringsarbeid ved lokalitetene kan derimot være en utfordring for selskapet å få godt implementert.

Selskapets ansatte vil kunne argumentere bedre for sitt levebrød ved at de arbeider i et selskap som strekker seg mot å være mer ansvarlig, bærekraftig og fremtidsrettet. Dette vil muligens generere ytterligere yrkesstolthet blant de ansatte, noe som igjen vil videreformidles utover i samfunnet. Ved at ASC-sertifiseringen er i samarbeid med WWF vil kunne være et klart symbol på at lokalitetene opererer på en mer miljøvennlig og ansvarsfull måte.

Motargumentet vil være at ASC-standarden er en form for "grønnvask" av industrien, men det kan også motargumenteres ettersom selve sertifiseringsprosessen i seg selv allerede har skapt økt fokus på bærekraftighet hos selskapets ansatte. Selskapet pålegger seg også et større press for løse virksomhetens utfordringer gjennom ASC-kriteriene. Dette belyses ved GSFF bekymring over at alle deres oppdrettsanlegg kanskje *ikke* vil kunne bli ASC-sertifisert grunnet luseproblematikken. Derimot vil det i bestrebelse for å nå fullstendig ASC-sertifisering av selskapet være mer fokus på å løse luseproblematikken ved bruk andre metoder enn i tidligere praksis. ASC-laksestandarden motiverer selskapet til nytenkning for å løse utfordringer, hermed kan man også trolig si at selskapet vil få en bærekraftig utvikling.

Sertifiseringsåret som ledelsen beskriver 2015 fører til en oppgradering av selskapets struktur og ressurser. ASC-laksestandarden fører selskapet mot å drifte anleggene på en mer kontrollert og overvåkende måte. Dette vil muligens føre til mindre menneskelig svikt, noe som kan forhindre uheldige utfall for selskapet. Ved at GSFF innfører to sertifiseringsprogrammer samtidig (ASC og GOBALG.A.P), kan det tyde på at selskapet ønsker å strekke seg langt for bærekraftighet. Grunnlaget for dette er at programmene har litt forskjellige fokusområder og ledelsen ønsker å få større dekningsgrad av selskapets oppgradering. Installasjoner av miljøstasjoner, målingsstasjoner, nye rutiner og opplæring vil en også kunne argumentere for at det er en *bærekraftig utvikling*. Med dette mener jeg at fokuset på produksjonen har blir mer helhetlig. Den tradisjonelle økonomiske tankegangen er i forandring, og det er ikke lengre fremtidsrettet å drifte virksomheten uten å inkludere omgivelsene og de eksterne virkningene som forekommer. Til tross for at GSFF fortsatt er i begynnelsesfasen av implementeringsprosessen har ASC-standarden allerede gjort selskapet oppmerksom på områder som kan forbedres i selskapet. Mine respondenter uttrykker samlet at ASC-standarden kan synes å ha en positiv effekt i forhold til dette.

For lokaliteten i Altafjorden vil ASC-standardens strenge krav for rømning muligens øke fokuset på risikoanalyse med hensyn til rømning. Dette kan muligens minske sannsynligheten for menneskelig svikt, og dermed redusere den genetiske påvirkningen oppdrettslaksen vil ha

på Altaelva, slik som Glover (2014) beskriver betydningen av nærheten til rømning og lakseelver. På en annen side kan man heller ikke si at anleggene med ASC-sertifisering har bedre rømningskontroll enn de uten sertifisering, men man kan trolig slutte at ASC-standarden muligens kan fungere som en ekstrabekreftelse på selskapets rømningskontroll.

6.1.1 Fra merdkanten til kontoret

Det er lokaliteten som blir sertifisert og ikke GSFF i helhet. Dermed faller mye av ansvaret på de ansatte ved lokalitetene. Med dette vil muligens noen oppfatninger være at det blir mye kontorarbeid som ”stjeler” tid fra det ”virkelige” arbeidet. Denne oppfatningen vil være en av utfordringene ved ASC-sertifisering.

”Ulempene er kanskje at det er mye teori og lite praksis, blir kanskje litt vanskelig å nå helt ut til de som står på merdkanten” (Per, 2015).

Akvateknikerne som driver den daglige driften av oppdrettsanleggene blir utfordret til å gjøre mer administrativt arbeid i form av rapportering og logging. Dette er muligens noe som ikke vil falle i "god jord" hos alle akvateknikerne. Dette kan også være begrunnet skriveferdigheter, interesse, fellesforståelsen og tilpasningsevner. En motreaksjon fra akvateknikerne kan muligens forekomme på et eller annet plan, med argumentasjon om at jobben har forandret seg til noe de ikke er tilfreds med. Hermed kan det kanskje oppstå en risiko for at de mest praktiskorienterte ansatte søker annet arbeid som krever mindre teoretiske arbeidsoppgaver. Dette kan være et uheldig utfall for oppdrettsselskapet kompetansebase. Opplæring av de ansatte og deres arbeidsoppgaver vil være fordelaktig for å tilpasse akvateknikerne til det administrative arbeidet ASC-standarden krever. Det krever også en vurdering av hvilke ansatte som egner seg best til arbeidet.

De nye kriteriene som må oppfylles gjennom ASC-laksestandard og GLOBALG.A.P endrer litt selskapets struktur ved at selskapet får mer press på kontroll gjennom sjølpålagte reguleringer. Eksempler på dette kan være dokumentering i forhold til observerte predator dødsfall og avlivninger, HR, energi og utslipp, biologiske og tekniske målinger, et cetera. Dette er noen av de områdene som krever mer administrativt arbeid, noe som har resultert i tanker om hvilken effekt det økte dokumenteringskravet har på lokaliteten. Som Martinussen (1984) beskrev om dannelsen av fellesforståelsen, er opplæring bare en delvis

påvirker, ellers blir den utformet i det uformelle samværet. Mye av arbeidet vil dermed ligge i å fremme en fellesforståelse av hvorfor den ytterligere dokumenteringen og endringene er viktig for lokaliteten. En legitimering av det økte dokumenteringsarbeidet for de ansatte vil være nødvendig. Men prosessen ved en endring av fellesforståelse vil muligens bevisstgjøre de ansatte på hva en bærekraftig utvikling for ASC-laksestandard består av. Kontroll og overvåking er sentralt ved at akvateknikerne vil få en mer kontrollerende og overvåkende rolle ved anleggene. GSFF har forpliktet seg gjennom ASC-laksestandard til å utføre mer omfattende risikoanalyser, bredere handlingsplaner og ytterligere trening av ansatte. Kontroll er det hermed mye fokus på i standarden, noe som er ressurskrevende for selskapet. Baksiden med konkrete handlingsplaner og økt kontroll, er minimering av fleksibilitet. Dette er noe som standarden muligens ikke tar særlig til høyde for. En byråkratisering av virksomheten, der fokuset legges på riktig dokumentering, kan muligens gå framfor innovasjon og smarte løsninger fra de ansatte. En tanke kan være at en ekstern standardisering muligens vil kunne robotisere akvateknikerne til å følge angitte rutiner strengt, og dermed minske sannsynligheten for at de oppdager feil og mangler utenfor rutinene og prosedyrene. Om de frivillige standardene bidrar til en sterk standardisering av oppdrettsnæringa gjenstår å se, men at ASC-laksestandard gjør selskapet mer standardisert virker sannsynlig.

De nye rammene ASC-standarder skaper kan muligens bidra til mer bevisstgjøring og bruk av prosedyrer i selskapet, således økt kontroll over virksomheten. I motsetning kan en økning av tilgjengelige prosedyrer også kanskje minske kontrollen dersom de ikke blir implementert godt hos selskapets ansatte. Som tidligere nevnt kan det bli en overflod av informasjon som virker mot sin hensikt. Dette kan muligens være en av årsakene til at det tidligere har forekommet at prosedyrer ikke har blitt fulgt. I denne sammenheng belyses igjen nødvendigheten for opplæring og oppfølging fra ledelsen ved implementeringen av ASC-standarder.

Grieg Seafoods matrise over viktige aspekter (figur 1) hos deres virksomhet blir berørt av ASC-standarder. Ytterligere fokus på de mest vesentlige områdene som, for eksempel, rømmingskontroll og lusebekjempelse, men også de andre aspektene. Selskapet pålegger oppdrettsanleggene strengere rammer med ASC-sertifisering. Dette gjør at selskapet motiverer seg selv til å øke dens bestrebelse for å forbedre sine identifiserte aspekter. ASC-laksestandard blir her brukt som et verktøy for å nærme seg selskapets målsettinger.

6.1.2 Fra rykte til renommé

Oppdrettsnæringa har fått mye kritikk fra det norske samfunnet. Seneste i juni 2015 fremla Aftenposten Innsikt en 18 siders bedømming av problematikken ved norsk oppdrettsvirksomhet, med en konklusjon om at den bærekraftige utviklingen regjeringen søker er muligens bare tomme ord (Gaulin og Skarland, 2015). Oppdrettsnæringa har fått et rykte som lite bærekraftig med negative eksterne virkninger på norskekysten. En del av oppfatningene henger muligens igjen fra tiden når næringa var lite regulert, noe som hadde uheldig utfall i form av antibiotikabruk og generell uheldig praksis. Havforskningsinstituttet har forsøkt å avlive mytene om at oppdrettsfisk er full av medisiner og annenrangs mat (IMR, 2004). Oppdrettsnæringa har gjennomgått en rask utvikling siden dens oppstart og ryddet vekk mange av de problemene som eksisterte (ibid). I dag er lakseoppdrett i Norge nesten antibiotikafri og en effektiv utnyttelse av ressurser, sammenlignet med oppdrett av svin og fjørfe (ibid).

Grieg Seafood er et av flere oppdrettsselskaper som ønsker å forandre stigmatiseringen næringen til dels opplever. Frivillige standarder er en måte oppdrettsnæringa selv kan gjøre tiltak for å påvirke oppfatningene i samfunnet. Standardene fungerer således som en symbolsk handling på at selskapene påtar seg ansvar for ytterligere forbedringer. En etterstrebelse med å identifisere seg som fremtidsrettet og bærekraftig ovenfor samfunnet gjenspeiles i den ytre og indre samhandlingsmotivasjonen hos GSFF. En kombinasjon med å fremstå som "fremragende" og faktisk være dette, er muligens noe av motivasjonen for at GSFF implementerer de frivillige standardene. Derimot skal det benevnes at markedet etterspør produkter som er produsert i henhold til standardene, noe som kan gi god motivasjon. Et ønske om å stille likt med sine konkurrenter i den bærekraftige utviklingen er også en motivasjon. I denne sammenheng er det den frivillige ASC-standard kanskje ikke så frivillig, ved at ingen ønsker å bli fremstilt som "synderen" blant lakseoppdrettere ved unnværelsen av å implementere ASC-standard.

Muligheten til å få tilgang på nye markeder gjennom en bevisst miljøtilpasning, slik som ASC-programmet annonserer, gir selskaper en økonomisk motivasjon. Hvis det ikke hadde vært for den ytre motivasjonen fra markedet ville nok ikke selskapet valgt å innføre lignende tiltak (Ida, 2015). Selskapet får en bevissthet og forståelse for å forme sitt virke etter det kundene ønsker, dermed vil oppdrettsselskaper også ønske å samarbeide med miljøorganisasjoner og andre lignende aktører som var tidligere mindre aktuelle.

Selskapet har satt seg et mål om å bli mer gjennomiktig (Kåre, 2015). En slik omstilling kan skape en bredere samhandling i selskapet og samfunnet for øvrig. GSFF håper at ASC-sertifiseringen vil imøtekomme samfunnets ønske for bærekraftighet, samt vise selskapets seriøsitet og ansvarlighet for området selskapet opererer i. I intervjuet med DNV-informanten ble det gitt uttrykk for at gjennomiktighetskriteriet i ASC-standarden var sjeldent vektlagt hos ASC-sertifiserte lakseoppdrettere.

ASC-standarden vil muligens kunne fungere som et verktøy for GSFF i å fremstå som et mer bærekraftig selskap ovenfor samfunnet. Men hvor stor effekt det vil ha på å omdømme til GSFF er noe man på et senere tidspunkt må ta en evaluering av. Derimot vil nok ASC-standarden være med på å legitimere selskapets intensjon om seriøsitet og ansvarlighet. Sannsynligvis er mye på grunn av ASC tilknytning til WWF som gjør at det miljøvennlige aspektet ved bærekraftighet blir forsterket. Så lenge WWF ikke mister sin troverdighet vil muligens deres symbolske kraft være en sterk bidragsyter til å påvirke oppfatningene i samfunnet. Dette kan belyses ut i fra WWF egen annonsering for ASC-laksestandard: ”*Mett av miljøskadelig oppdrett? Frykt ikke. Verdens første anlegg med miljøsertifisering leverer den uken laks i butikken for første gang*” (WWF, 2014). Benn et al, (2014) gjorde oss oppmerksom på at nyere økonomisk tenkning inkluderer samfunns- og økologieffekter. En bevisstgjøring som har muligens fremmet innovasjoner blant aktører i næringslivet rundt hvorledes man kan øke lønnsomheten ved å fremstå bærekraftig. Slik som Jeria og Vera (2014) beskrev metode for å få større kundebase.

Behovet for ei bærekraftig utvikling uttrykkes som en nødvendighet av samfunnet og oppdrettsnæringa selv. Befolkningsveksten på kloden tilsier at vi trenger en økende matproduksjon, og at overgangen til animalske produkter i utviklingsland vil øke etterspørselen på sjømat. ASC-standarden er således et godt initiativ for å bidra til fokus på bærekraftighet, hermed kan muligens Merino et al. (2012) konklusjon, om at fiskeri og akvakultur kan imøtekomme fremtidens etterspørsel, være en realitet. Dette på bakgrunn av ASC-standarden sitt krav om at fôr skal være produsert fra bærekraftige bestander, hermed Merino et al. (2012) betingelser for bærekraftigforvaltning av villbestander og reduksjon av villfisk i fôrproduksjon. GSFF kan i denne sammenheng argumentere for at det i deres ASC-sertifiserte oppdrettsanlegg blir brukt fôr som er basert på bærekraftige ingredienser. Til

vurdering blir MSC-fiskerier vurdert som bærekraftige, noe som kritikere mener er vanskelig å bevise.

”Mer konsultasjoner med naboer, lokalbefolkning og urbefolkning vil skape et bedre forhold” (Kåre, 2015).

Å være en god nabo og ansvarlig borger er viktig for renommeets bevaring. Slik prinsipp 7 i laksestandardens påpeker og fremlegger kriterier for oppfyllelse av, vil nok ASC-standardens skape mer dialog som muligens vil bedre kommunikasjonen mellom samfunnet og GSFF. Dette kan være med på å forbedre renommeet til GSFF på områdene der selskapet har møtt stor motstand. Gjennom møtevirkosomhet kan selskapet fremvise deres engasjement for å bli ASC-sertifisert og med dette deres seriøsitet for en bærekraftig utvikling. Selskapet kan videre legitimere virksomheten ovenfor samfunnet gjennom konkrete tiltak.

For GSFF frembringer ASC-laksestandard mer bevissthet rundt den praksisen som blir gjennomført. Noen forandringer skjer, men dette er hovedsakelig rettet mot kontroll og overvåkning. En kan leke litt med tanken på hvordan en ASC-standard ville forandret en lokalitet hvis det var minimalt med reguleringer, forvaltning og lovverk fra staten. ASC-standardens ville muligens hatt enorm forandringseffekt på et oppdrettsanlegg. For norsk lakseoppdrett er mye av det ASC-laksestandard søker allerede godt implementert ut i fra lover og forskrifter. Således virker det som ASC-laksestandard fungerer mest som en pådriver for bedret kontroll og bevisstgjøring av hva som er bærekraftig og ansvarlig oppdrettsvirksomhet. En antagelse kan være at norsk oppdrettsnæring med GSFF som utgangspunkt, allerede opererer rimelig ansvarlig i henhold til ASC-standardens generelle krav. Med dette mener jeg at mye av arbeidet for å oppfylle ASC-kravene ligger i administrative oppgaver for å få større kontroll og overvåkning av virksomheten. Etterstrebelen for å få bedre produksjonsvilkår er et fokusområde oppdrettselskaper har kontinuerlig arbeidet for.

6.1.3 En beskyttelse

En ASC-sertifisering vil muligens kunne skape et fortrinn i forhold til konkurransedyktighet på markedet. Dette som følge av argumentasjonen om at ASC-produkter er produsert på en ansvarlig måte. Dette medfører at usertifiserte produkter muligens blir oppfattet som mindre forsvarlig produksjon. Dette kan være skadelig for de selskapene som ikke har tilgjengelige midler til å implementere en ASC-standard. Kanskje kan ASC-laksestandard med dette

fungere som en barriere for konkurrentene med å komme inn på markedet med sine produkter. Det er lakseoppdrettsselskapene med stor markedsandel som til nå har flest ASC-sertifisering av sine oppdrettsanlegg (ASC, 2015). Dette kan ha en sammenheng med de ressursene som selskapene har til rådighet.

ASC-standarden sier også indirekte at Norges regelverk for lakseoppdrett ikke fremmer ansvarlig oppdrettsvirksomhet. Dette samsvarer med Carey og Guttenstein (2008) fortolkning om at frivillige standarder undergraver eksisterende retningslinjer og politikk. Standarder gir selskaper muligheten til å være i forkant av reguleringer, og forhindrer samtidig innblanding fra regjeringer. Dette ved at næringa selv tar grep om hva som vil være ei bærekraftig utvikling. Aksepten for ASC-laksestandard i oppdrettsnæringa bygger muligens en del på næringen sin egen deltagelse i utviklingen av laksestandarden. Med dette argumenterer jeg ikke for at ASC-sertifiseringen er lett oppnåelig, men at industrien muligens får større innsikt i hvilke reguleringer som kan komme fra regjeringen og dermed ha deres virksomhet allerede tilrettelagt.

7 Avslutning

Norsk lakseoppdrett behøver bærekraftig utvikling for å imøtekomme fremtidige utfordringer. Frivillige standarder som ASC-laksestandard vil således være et verktøy for oppdrettsselskapene til å bli ytterligere fremtidsrettet. Selskapene pålegger seg strammere rammer for hvorledes virksomheten skal driftes mer ansvarlig og bærekraftig. I motsetning til statlige reguleringer belønner ASC-laksestandard oppdrettsselskapene med høyere salgsverdi på deres produkter og muligens forbedret omdømme.

Grieg Seafood Finnmark får en systematisk gjennomgang av deres virksomhet under implementeringen av ASC-laksestandard. Dette gjør selskapet mer bevisst på deres fokusområder (figur 1) og utbedring av de svakheter som eksisterer i selskapet. Fornyning og utarbeiding av prosedyrer og rutiner gjør at GSFF får en forbedring av det eksisterende systemet internt. Resultatet er at selskapet muligens får større kontroll som skaper en standardisering av ASC-sertifiserte oppdrettsanlegg.

Samhandlingsmodellen har fungert som et verktøy i å undersøke mulighetene og motivasjonen for ASC-sertifisering av GSFFs oppdrettsanlegg. Selskapet har forventninger om at ASC-standarden skal skape mer orden og struktur i deres virksomhet. GSFF ser ut til å ha gode forutsetninger for å gjennomføre en ASC-sertifisering. Dette på grunn av deres mulighetsstruktur og strukturelle ordninger. Selskapet må muligens være ekstra oppmerksom på koordinerings- og kommunikasjonsstrukturen for å få en enklere implementeringsprosess av ASC-laksestandard. Det burde således foreligge en vurdering av hvor formell eller uformell selskapets struktur skal være for å få gjennomført en god tilpassing av ASC-programmet. Laksestandarden vil muligens fremme mer kontroll for GSFF som resulterer i at selskapet blir mer formell struktur, noe som kan påvirke innovative løsninger hos de ansatte.

Motiveringsgrunnlaget og handlingspremissene kan se ut til å være sentrale faktorer som påvirker motivasjonen til samhandling under implementeringsprosessen. En fellesforståelse for at oppdrettsselskaper skal ha en bærekraftig utvikling fremmes. Oppdrettsnæringa vurderer således de mulighetene som eksisterer for å kunne videreutvikle virksomheten på en bærekraftig måte i forhold til motiveringsgrunnlaget og handlingspremissene. ASC-laksestandarden er et tiltak som antakelig forbedrer omdømmet og øke verdiskapningen gjennom *miljømerkets kraft*, det er dermed en motivasjonfaktor for å implementere ASC-

standarden. En begrensende faktor for motivasjonen vil være påstandene om at ASC-standarder er en form for *grønnvasking*. Dersom slike påstander får for mye støtte kan det tenkes at selskapene vil avvikle ASC-programmet.

GSFF vil bruke ASC-sertifisering som legitimering for de forandringene som skal skje ved lokalitetene. På denne måten samhandler muligens ledelse og ansatte bedre mot et felles mål om å bli ASC-sertifisert. Forståelsen for det arbeidet som må gjøres vil kunne løses på en tilfredstillende måte i selskapet. De ansatte vil muligens identifisere seg mer som en samlet målrettet gruppe for bærekraftig utvikling av GSFF. Hvilken effekt ASC-standarder vil ha på de ansatte vil være et resultat av samhandlingen, og hvordan ASC-implementeringen totalt vil arter seg.

Hvilken økning av bærekraftighet norsk lakseoppdrett får med implementering av ASC-laksestandard vil kanskje være avhengig av deres motivasjon i å få *alle* deres oppdrettsanlegg ASC-sertifisert. ASC-laksestandarder kan være et positivt verktøy, som også bidrar til å promotere et fokus på bærekraftig utvikling. ASC-standarder fungerer som motivasjon gjennom omdømmebygging og verdiskapning, samt at den skaper større kontroll og fokus på bærekraftighetsmål i selskapet.

7.1 Videre forskning

Gjennom denne oppgaven ble det bare mulighet til å undersøke kartleggingsfasen av ASC-standarder i Grieg Seafood Finnmark. Derfor har man ikke fått deltatt i hele implementeringsfasen, noe som har ført til at samhandlingstabellen i all hovedsak er basert på forventninger og førsteoppfatninger GSFF har til ASC-standarder.

Det ville ha vært interessant å kunne undersøke om forventningene tilsvarer det ferdige resultatet av ASC-implementeringen. For eksempel en undersøkelse av de faktiske forandringene som skjer ved oppdrettsanleggene, hvordan akvateknikerne (røktere) oppfatter og vurderer ASC-standarder i praksis, og hvordan GSFF sin struktur blir påvirket av endringene.

8 Referanser

- ALEXANDRATOS, N. & BRUINSMA, J. 2012. *World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision*. ESA Work. Pap. Roma: FAO.
- ALMEIDA, C., ALTINTZOGLU, T., CABRAL, H. & VAZ, S. 2015. Does seafood knowledge relate to more sustainable consumption? *British Food Journal*, 117(2), s. 894-914. doi: doi:10.1108/BFJ-04-2014-0156.
- AMUND 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- ANNIE 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- ASC, A. S. C. 2012. *ASC Salmon Standard, Version 1.0 Aquaculture Stewardship Council*: London, UK.
- ASC, A. S. C. 2014a. *First salmon farm achieves ASC certification*. Tilgjengelig: <http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=update.detail&uid=182&lng=1> [18.07 2015].
- ASC, A. S. C. 2014b. *ASC certified salmon in the spotlight at Bremen*. Tilgjengelig: <http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=update.detail&uid=186&lng=1> [18.07 2015].
- ASC, A. S. C. 2015. *Certified Farms*. Tilgjengelig: <http://www.asc-aqua.org/index.cfm?act=tekst.item&iid=4&iids=204&lng=1> [1.08 2015].
- ASCHE, F. & ROLL, K. H. 2013. Determinants of Inefficiency in Norwegian Salmon Aquaculture. *Aquaculture Economics & Management*, 17(3), s. 300-321. doi: 10.1080/13657305.2013.812154.
- AULD, G. 2014. *Constructing Private Governance: The Rise and Evolution of Forest, Coffee, and Fisheries Certification*. Yale University Press.
- BENN, S., DUNPHY, D. & GRIFFITHS, A. 2014. *Organizational Change for Corporate Sustainability*. Routledge.
- BLACKMAN, A. & RIVERA, J. 2011. Producer-Level Benefits of Sustainability Certification
Beneficios de la Certificación de la Sustentabilidad a Nivel de Productores. *Conservation Biology*, 25(6), s. 1176-1185. doi: 10.1111/j.1523-1739.2011.01774.x.
- BRINKMANN, S. & TANGGAARD, L. 2012. *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Gyldendal Akademisk.
- BUSH, S. R., TOONEN, H., OOSTERVEER, P. & MOL, A. P. J. 2013. The 'devils triangle' of MSC certification: Balancing credibility, accessibility and continuous improvement. *Marine Policy*, 37, s. 288-293. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2012.05.011>.
- CAREY, C. & GUTTENSTEIN, E. 2008. *Governmental use of voluntary standards: innovation in sustainability governance*. ISEAL & Trade Standards Practitioners Network. London, Storbritannia: ISEAL Alliance.

- CHRISTIAN 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- COSTA-PIERCE, B. A. 2008. *Ecological Aquaculture: The Evolution of the Blue Revolution*. Wiley.
- CZARNEZKI, J. J., HOMAN, A. & JEANS, M. 2014. Greenwashing and Self-Declared Seafood Ecolabels. *Tul. Evtl. LJ*, 28, s. 37.
- DELMAS, M. A. & CUEREL BURBANO, V. 2011. The drivers of greenwashing. *California Management Review*.
- DENDLER, L. 2014. Sustainability Meta Labelling: an effective measure to facilitate more sustainable consumption and production? *Journal of Cleaner Production*, 63, s. 74-83. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.04.037>.
- ECOLABEL, I. 2015. *Ecolabel Index, the global directory of ecolabels*: Big Room Inc. Tilgjengelig: <http://www.ecolabelindex.com/> [20.07 2015].
- EDEN, S. 2010. The politics of certification: consumer knowledge, power and global governance in ecolabeling. *Global Political Ecology*, s. 169-184.
- FAO, F. A. A. D. 1990-2015. *CWP Handbook of Fishery Statistical Standards*. Roma: FAO [16.07.2015].
- FAO, F. A. A. D. 2006. *The State of World Fisheries and Aquaculture*. Roma: FAO.
- FAO, F. A. A. D. 2014. *The State of World Fisheries and Aquaculture*. Roma: FAO.
- FRIDA 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- GANDENBERGER, C., GARRELTS, H. & WEHLAU, D. 2011. Assessing the Effects of Certification Networks on Sustainable Production and Consumption: The Cases of FLO and FSC. *Journal of Consumer Policy*, 34(1), s. 107-126. doi: 10.1007/s10603-011-9155-8.
- GARDINER, P. R. & VISWANATHAN, K. K. 2004. *Ecolabelling and Fisheries Management*, b. 1714. WorldFish.
- GAULIN, G. & SKARLAND, T. 2015. Oppdrettsnæringen <<reddet>> av vannspeilet. *Aftenposten Innsikt*. Tilgjengelig: <http://www.aftenposteninnsikt.no/klimamilj/oppdrettsn-ringen-reddet-av-vannspeilet>.
- GIBSON, R. B. 2014. Standards for Standards: The Foundations for Voluntary Standards for Sustainability. I: *Voluntary Standard Systems*. Springer, s. 21-38.
- GLOBAL SALMON INITIATIVE, G. 2015a. Global Salmon Initiative Launches Inaugural Sustainability Report Alongside World Ocean Summit 2015. Lisboa, Portugal: GSI.
- GLOBAL SALMON INITIATIVE, G. 2015b. *Sustainability Matters*: GSI. Tilgjengelig: <http://www.globalsalmoninitiative.org/sustainability-matters/> [16.07.2015 2015b].

- GLOBAL SALMON INITIATIVE, G. 2015c. *Mission*: GSI. Tilgjengelig: <http://www.globalsalmoninitiative.org/about-us/> [16.07.2015 2015].
- GLOVER, K. A. 2014. Hvor mye rømt oppdrettslaks har krysset seg inn med villaks? I: BAKKETEIG, I. E., GJØSÆTER, H., HAUGE, M., SUNNSET, B. H. & TOFT, K. Ø. (red.). *Havforskningsrapporten 2014: ressurser, miljø og akvakultur på kysten og i havet*. Serie: Fisken og havet, b. 1-2014. Bergen: Havforskningsinstituttet, s. 11-13. Tilgjengelig: www.imr.no.
- GRIEG SEAFOOD ASA 2007. Prospectus. *Public Offering of up to 4,300,000 New Shares each with a nominal value of NOK 4.00 per share to a subscription price of NOK 23.00 per share*.
- GRIEG SEAFOOD ASA. 2014. *Bærekraftsrapport*.
- GRIEG SEAFOOD ASA. 2015a. *Om Grieg Seafood*. Tilgjengelig: <http://www.griegseafood.no/grieg-seafood-asa-n/om-grieg-seafood/> [20.06.2015 2015].
- GRIEG SEAFOOD ASA. 2015b. *Grieg Seafood Finnmark*. Tilgjengelig: <http://www.griegseafood.no/produksjon/regioner/> [20.06.2015].
- GULBRANDSEN, L. H. 2006. Creating markets for eco-labelling: are consumers insignificant? *International Journal of Consumer Studies*, 30(5), s. 477-489. doi: 10.1111/j.1470-6431.2006.00534.x.
- HAVICE, E. & ILES, A. 2015. Shaping the aquaculture sustainability assemblage: Revealing the rule-making behind the rules. *Geoforum*, 58, s. 27-37. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.geoforum.2014.10.008>.
- HONKANEN, P. & YOUNG, J. A. 2015. What determines British consumers' motivation to buy sustainable seafood? *British Food Journal*, 117(4), s. 1289-1302. doi: doi:10.1108/BFJ-06-2014-0199.
- IDA 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- IMR. 2004. Vil avlive myter om oppdrettsfisk. *Havforskningsinstituttet*. Tilgjengelig: http://www.imr.no/nyhetsarkiv/2004/august/vil_avlive_myter_om_oppdrettsfisk/nb-no.
- IVAR 2015. Intervju angående ASC programmet. I: HENRIKSEN, O. G. (red.). *ASC*.
- JACOBSEN, D. I. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* 2. utg. Serie: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Kristiansand, Norge: Høyskoleforlaget Kristiansand.
- JACQUET, J., HOCEVAR, J., LAI, S., MAJLUF, P., PELLETIER, N., PITCHER, T., SALA, E., SUMAILA, R. & PAULY, D. 2010. Conserving wild fish in a sea of market-based efforts. *Oryx*, 44(01), s. 45-56. doi: doi:10.1017/S0030605309990470.
- JERIA, D. O. & VERA, M. A. 2014. Evolution of VSS: From Niche to Mainstream. I: *Voluntary Standard Systems*. Springer, s. 49-57.

- JOHANNESSEN, A., TUFTE, P. A. & CHRISTOFFERSEN, L. 2006. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 3. utg. Oslo, Norge: Abstrakt forlag AS.
- KLINGER, D. & NAYLOR, R. 2012. Searching for solutions in aquaculture: Charting a sustainable course. *Annual Review of Environment and Resources*, 37, s. 247-276.
- KOMIVES, K. & JACKSON, A. 2014. Introduction to Voluntary Sustainability Standard Systems. *I: Voluntary Standard Systems*. Springer, s. 3-19.
- KOOS, S. 2011. Varieties of Environmental Labelling, Market Structures, and Sustainable Consumption Across Europe: A Comparative Analysis of Organizational and Market Supply Determinants of Environmental-Labelled Goods. *Journal of Consumer Policy*, 34(1), s. 127-151. doi: 10.1007/s10603-010-9153-2.
- KÅRE 2015. Intervju angående ASC programmet. *I: HENRIKSEN, O. G. (red.). ASC*.
- MANGROVE ACTION PROJECT. 2009. *Strong protest against WWF's plans to certify the unsustainable industrial aquaculture*. Tilgjengelig: <http://wrm.org.uy/articles-from-the-wrm-bulletin/section1/strong-protest-against-wwfs-plans-to-certify-the-unsustainable-industrial-aquaculture/> [16.07 2015].
- MARIA 2015. Intervju angående ASC programmet. *I: HENRIKSEN, O. G. (red.). ASC*.
- MARTINUSSEN, W. 1984. *Sosiologisk analyse: en innføring*. Universitetsforlaget AS.
- MERINO, G., BARANGE, M., BLANCHARD, J. L., HARLE, J., HOLMES, R., ALLEN, I., ALLISON, E. H., BADJECK, M. C., DULVY, N. K. & HOLT, J. 2012. Can marine fisheries and aquaculture meet fish demand from a growing human population in a changing climate? *Global Environmental Change*, 22(4), s. 795-806.
- NGO UTTALELSE. 2011. *International Pressure Grows Against WWF's Shoddy Shrimp Certification Standards*: Reefrelieffounders.com. Tilgjengelig: <http://www.reefrelieffounders.com/news/wp-content/uploads/2011/05/WWF-Press-Release-Draft3-AQ-5-3-11-1.pdf> [17.07 2015].
- PACHAURI, R. K., ALLEN, M., BARROS, V., BROOME, J., CRAMER, W., CHRIST, R., CHURCH, J., CLARKE, L., DAHE, Q. & DASGUPTA, P. 2014. *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Geneva, Sveits: IPCC.
- PARKER, R. 2011. *Aquaculture science*. 3. utg. Cengage Learning.
- PER 2015. Intervju angående ASC programmet. *I: HENRIKSEN, O. G. (red.). ASC*.

- PONTE, S. 2012. The Marine Stewardship Council (MSC) and the Making of a Market for 'Sustainable Fish'. *Journal of Agrarian Change*, 12(2-3), s. 300-315. doi: 10.1111/j.1471-0366.2011.00345.x.
- RØSSTAD, I. H. 2001. *Intensjoner og realiteter i et prosjekt*, 2011:114. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- SALMON AQUACULTURE DIALOGUE 2012. *Salmon Aquaculture Dialogue. Final standards for responsible salmon aquaculture.*
- SEAFOOD WATCH. 2015. *Eco-Certification*. Tilgjengelig: <http://www.seafoodwatch.org/seafood-recommendations/eco-certification> [17.07 2015].
- SSB, S. S. 2013. *Akvakultur, 2013, endelige tall*. Tilgjengelig: <http://ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/fiskeoppdrett/aar> [16.07.2015 2015].
- SSB, S. S. 2014. *Akvakultur, 2014, foreløpige tall*. Tilgjengelig: <http://ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/fiskeoppdrett/aar-forelopige> [17.07.2015 2015].
- STEINAR, K. 1996. *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Lund: Studentlitteratur.
- SVÅSAND, T., BOXASPEN, K. K. & TARANGER, G. L. 2014. Hvor mye rømt oppdrettslaks har krysset seg inn med villaks? I: BAKKETEIG, I. E., GJØSÆTER, H., HAUGE, M., SUNNSET, B. H. & TOFT, K. Ø. (red.). *Havforskningsrapporten 2014: ressurser, miljø og akvakultur på kysten og i havet*. Serie: Fisken og havet, b. 1-2014. Bergen: Havforskningsinstituttet, s. 11-13. Tilgjengelig: www.imr.no.
- TACON, A. G. J. & METIAN, M. 2015. Feed Matters: Satisfying the Feed Demand of Aquaculture. *Reviews in Fisheries Science & Aquaculture*, 23(1), s. 1-10. doi: 10.1080/23308249.2014.987209.
- UNITED NATION. 1987. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*.
- VIDAL, J. 2014. WWF International accused of 'selling its soul' to corporations. *The Guardian*, 04.10. Tilgjengelig: <http://www.theguardian.com/environment/2014/oct/04/wwf-international-selling-its-soul-corporations>.
- WARD, T. J. 2008. Barriers to biodiversity conservation in marine fishery certification. *Fish and Fisheries*, 9(2), s. 169-177. doi: 10.1111/j.1467-2979.2008.00277.x.
- WWF. 2014. *Miljø-laks snart i en butikk nær deg*: World Wide Fund for Nature, Norway. Tilgjengelig: <http://www.wwf.no/?41406/Milj-laks-snart-i-en-butikk-nr-deg> [01.08 2015].
- ZAMAN, A. U., MILIUTENKO, S. & NAGAPETAN, V. 2010. Green marketing or green wash?: A comparative study of consumers' behavior on selected Eco and Fair trade labeling in Sweden. *Journal of Ecology and the Natural Environment*, 2(6), s. 104-111.

ZWERDLING, D. & WILLIAMS, M. 2013. Is Sustainable-Labeled Seafood Really Sustainable? *I*: ZWERDLING, D. (red.).

9 Vedlegg: Intervjuguide

Intervjuguide for Grieg Seafood Finnmark ansatte og eksterne interessenter

Innledningsspørsmål/bakgrunnsopplysninger til:

- Biografien, alder, kjønn.
- Hvilken stilling har du?
- Hvilken utdanning har du?
 - o Oppgaver
 - o Ansvar
 - o Relevans i forhold til jobber
- Hvor lenge har du hatt ditt nåværende virke?

Hva er ditt generelle inntrykk av ASC-sertifisering?

- 1) Hva synes du om denne type sertifisering? ASC
- 2) Hvilke gevinster/fordeler føler du denne omstillingen vil føre med seg?
 - a) Hvilke utfordringer og ulemper trur du kan forekomme?
- 3) Hvilke gevinster/fordeler vil du sjøl oppleve?
 - a) Hvilke utfordringer og ulemper trur du kan forekomme?
- 4) Hvordan trur du ASC-tilpassingen vil fungere i praksis?
 - a) Hvilke fallgruver kan oppstå?

Fremtidsrettet og gevinst for næringa?

- 1) Hvilken gevinst mener du følger med ei ASC-sertifisering?
 - a) Grieg Seafood og oppdrettsnæringa.
 - b) Samfunnet
 - c) Miljøet
 - d) Nasjonalt og internasjonalt

Reaksjoner og tilpassning

- 2) Hvordan trur du ansatte vil reagere på ASC omstillingen?
 - a) Hvordan er din innstilling til en slik omstilling?
 - b) Administrasjon
 - c) Ledelse
 - d) Røktare (akvatekniker).
 - e) Fordeler og ulemper
 - i) Holdninger
 - ii) Påvirkning
 - iii) Positivt/negativt
- 3) Hva er det som kan være utfordringer?
 - i. Hvorfor?
 - ii. Hvilke krav er det som er vanskelig å oppnå?
 1. Hvorfor? Hvorfor ikke?

Bærekraftighet

1. På hvilken måte kan sertifisering fremme bærekraftighet?
 - iii. Bevaring av ressurser?
 - iv. Miljø

- v. Samfunn
- vi. Produktivitet

2. Har du et alternativ til ASCsertifisering som kan fremme bærekraftighet i oppdrettsnæringen?
3. Føler De at ASC er én nødvendighet for norskoppdrett?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke?

Avslutning:

- Runder av...
- Er det noe du ønsker å tilføye angående temaet?
- Hvordan opplevde du intervjuet?
- Ha lydopptakeren på
- Takk for at hun tok seg tid
- Avslutt